

**Koncepce
péče o tradiční lidovou kulturu v Kraji Vysočina
na období 2018-2021**

Obsah

1	Úvod.....	3
2	Stručný popis péče o tradiční lidovou kulturu na území České republiky od roku 2000.....	4
2.1	Výchozí dokumenty.....	4
2.1.1	Dokumenty mezinárodního charakteru	4
2.1.2	Dokumenty národní povahy	4
2.2	Základní charakteristika a implementace celostátních koncepčních dokumentů.....	5
2.2.1	Koncepce účinnější péče o tradiční lidovou kulturu v České republice (na léta 2003 až 2010).....	5
2.2.2	Koncepce účinnější péče o tradiční lidovou kulturu v České republice na léta 2011 až 2015	7
2.2.3	Koncepce účinnější péče o tradiční lidovou kulturu v České republice na léta 2016 až 2020	8
3	Stručný popis péče o tradiční lidovou kulturu na území Kraje Vysočina	9
3.1	Etnografické vymezení	10
3.2	Základní implementace celostátních koncepčních dokumentů v podmínkách Kraje Vysočina.....	11
3.3	Koncepce péče o tradiční lidovou kulturu v Kraji Vysočina na období 2015-2017	13
3.3.1	Naplnění cílů Koncepce péče o tradiční lidovou kulturu v Kraji Vysočina na období 2015-2017	13
3.4	Regionálně významné prvky tradiční lidové kultury	15
3.5	Lidová řemesla	16
3.6	Lidové stavitelství.....	17
3.7	Folklorní hnutí	19
3.8	Mezinárodní spolupráce	20
4	SWOT analýza	21
5	Cíle péče o tradiční lidovou kulturu v Kraji Vysočina na období 2018–2021.....	22
5.1	Předmět péče.....	22
5.2	Cíle péče	22
5.3	Nástroje.....	23
6	Úkoly k naplnění cílů stanovených pro oblast tradiční lidové kultury v Kraji Vysočina na období 2018-2021	23
6.1	Identifikace projevů tradiční lidové kultury	23
6.2	Dokumentace projevů tradiční lidové kultury	24
6.3	Uchování, šíření, prezentace a předávání hodnot tradiční lidové kultury.....	25
6.4	Mezinárodní spolupráce	26
7	Finanční zdroje	27
8	Vazba na koncepční, strategické a programové materiály Kraje Vysočina	28
9	Odkaz na vybrané dotčené instituce a dokumenty	28
10	Nároky na rozpočet Kraje Vysočina	29
11	Stav péče o tradiční lidovou kulturu po naplnění cílů koncepce.....	30
12	Závěr.....	31
	Příloha č. 1.....	32

1 Úvod

Kulturní dědictví regionu je nenahraditelným svědectvím jeho historického vývoje, cenným dokladem k poznání jeho minulosti a kulturní rozmanitosti i vypovídacím indikátorem kvality života a vzdělanosti jeho obyvatel.

Kraj Vysočina se vyznačuje mimořádně bohatým kulturním dědictvím a zachování, ochrana a péče o něj patří k předním prioritám kraje. Kulturní dědictví a kultura jsou i významným faktorem rozvoje cestovního ruchu. Přispívají k růstu ekonomiky v daném prostředí, ovlivňují rozvoj obcí i celých regionů.

Specifickou součástí kulturního dědictví je tradiční lidová kultura (dále též „TLK“). V Kraji Vysočina má své nezastupitelné místo jak její materiální, tj. hmotná část, kam se řadí statky movité i nemovité, tak i její nemateriální složka, tj. nehmotná část, která je stěžejním předmětem tohoto dokumentu.

Prvky nehmotné kultury se rozumí zejména zkušenosti, znázornění, vyjádření, znalosti, dovednosti, jakož i nástroje, předměty, artefakty a kulturní prostory s nimi související. Patří sem zejména lidová hudba, tanec, lidová slovesnost, lidové divadlo, zvyky a obyčeje, obřady, ale i technologické dovednosti a postupy, lidová řemeslná a lidová umělecká výroba. Jedná se o přirozenou a nedílnou součást aktivit individuálních i skupinových, pozitivně formujících jednotlivce i celou společnost. Proces předávání, uchovávání, naplňování a rozvoj základních kulturních a s tím souvisejících výchovných, vzdělávacích a informačních potřeb jednotlivce i společnosti zajišťuje primárně rodina a komunita, nezastupitelnou roli však mají také muzea, galerie, divadla, knihovny, ale i další kulturní subjekty, organizace a instituce.

S celou řadou jevů a projevů tradiční lidové kultury se setkáváme zcela přirozeně v běžném životě, v současném „moderním“ světě. Jejich autenticita a četnost je však v jednotlivých místech značně odlišná. Někde jsou prvky TLK stále ještě pevnou a nedílnou součástí každodenního života, řada projevů lidové kultury si dodnes udržuje svou přirozenou živnost, jinde se objevují tyto prvky jen ojediněle, příležitostně, v menší míře či intenzitě. Někdy jde o aktivity zcela spontánní, jindy organizované. Na udržování a prezentaci zvyků se podílejí jak jednotlivci, tak i obce, spolky, folklorní soubory ad. Rozhodující je zpravidla identifikace obyvatel s prostředím a významným faktorem je aktivita občanů, kteří se na zachování, rozvoji, míře prezentace a předávání jevů tradiční lidové kultury v rámci „místní“ či „regionální“ kultury přímo podílí.

Značnou roli, zpravidla v neprospěch tradiční lidové kultury, hrají mj. poměrně velké rozdíly ve vnímání jejích jednotlivých složek. V neprospěch hovoří jednoznačně vliv mezinárodní standardizované masové kultury, ale i velký rozvoj informačních a komunikačních technologií. Dalšími faktory jsou faktory demografické, přirozená či vynucená migrace, masový rozvoj cestování, jazyková globalizace apod. Společným důsledkem je vzájemné ovlivňování místních, regionálních i národních kultur.

Nemateriální složka tradiční lidové kultury však představuje a vždy bude představovat významnou, nepostradatelnou a ničím nenahraditelnou historickou paměť regionu a národa. Ve všech projevech TLK lze spatřit místně nebo regionálně vymezené a zachycené vědomosti a zkušenosti každodenního života, povědomí o sounáležitosti k obci či regionu.

Nemateriální jevy tradiční lidové kultury jsou cca od 2. poloviny 19. století předmětem studia etnografů, jsou průběžně zaznamenávány a zpřístupňovány veřejnosti.

I přesto řada jevů není dosud dostatečně zachycena, a protože se jedná o jevy „živé“, které se neustále vyvíjejí a podléhají rychlým proměnám, hrozí některým významným kulturním hodnotám a tradicím zánik, aniž by byly náležitě zdokumentovány a mohly tak být uchovány pro budoucí generace. Snaha tento negativní vývoj zvrátit se projevila mj. i vytvořením celorepublikové sítě regionálních odborných pracovišť v letech 2004-2008, která na sebe převzala úkoly péče o TLK v jednotlivých krajích. Podařilo se tak významně eliminovat hrozící nebezpečí ztráty nebo negativní proměny některých významných kulturních hodnot a tradic. Péči o tradiční lidovou kulturu je třeba věnovat trvalou pozornost.

V krajích se studiu a dokumentaci těchto jevů a projevů věnují vedle etnografů i další odborní pracovníci paměťových institucí (muzeí, galerií, pamětních síní), dobrovolníci, na celostátní úrovni pracovníci akademických a univerzitních pracovišť.

Mimořádný význam, a do jisté míry hrozící nebezpečí ztráty, některých významných projevů nemateriální tradiční lidové kultury si uvědomují státy celého světa a postupně přijímají opatření, jejichž cílem je ochrana a systematická péče o tradiční a lidovou kulturu jednotlivých národních kultur.

2 Stručný popis péče o tradiční lidovou kulturu na území České republiky od roku 2000

2.1 Výchozí dokumenty

2.1.1 Dokumenty mezinárodního charakteru

Stěžejním dokumentem mezinárodního významu pro péči o tradiční a lidovou kulturu jednotlivých národních kultur se stalo „Doporučení k ochraně tradiční a lidové kultury“ schválené 25. zasedáním Generální konference UNESCO v roce 1989 a následně přijetí „Akčního plánu na ochranu a rozvoj nehmotného kulturního dědictví“ na celosvětovém shromáždění ve Washingtonu v roce 1999. V roce 2003 byla přijata na 32. zasedání Generální konference UNESCO „Úmluva o zachování nemateriálního kulturního dědictví“ (dále též „Úmluva“). Na její přípravě se podílela i Česká republika. Smluvní stranou Úmluvy se Česká republika stala v roce 2009.

2.1.2 Dokumenty národní povahy

Česká republika si uvědomila mimořádný význam a deklarovala svůj zájem o tradiční lidovou kulturu ve svém strategickém dokumentu „Strategie účinnější státní podpory kultury“. Tato strategie byla v aktualizované verzi schválena usnesením vlády č. 40 ze dne 10. ledna 2001 (Kulturní politika v České republice) a účinnější péče o tradiční lidovou kulturu se stala jedním z prioritních úkolů na úrovni státu.

Přijetím Úmluvy o zachování nemateriálního kulturního dědictví byl nastaven i legislativní rámec novodobé péče o nemateriální kulturní dědictví.

V podmínkách České republiky bylo implementací Úmluvy pověřeno následně Ministerstvo kultury a implementačním nástrojem pro plnění úkolů vyplývajících z Úmluvy se stala vládní Koncepce účinnější péče o tradiční lidovou kulturu v České republice, která byla poprvé schválena v roce 2003. Tento koncepční dokument je pravidelně aktualizován.

Dne 5. ledna 2011 usnesením vlády České republiky č. 11 byla schválena v pořadí druhá „Koncepce účinnější péče o tradiční lidovou kulturu v České republice na léta 2011 až 2015“. Na tuto navázala „Koncepce účinnější péče o tradiční lidovou kulturu v České republice na léta 2016 až 2020“, přijatá vládou České republiky usnesením č. 10 ze dne 13. ledna 2016, v souladu se Státní kulturní politikou na léta 2015–2020 (s výhledem do roku 2025), kterou vláda České republiky vzala na vědomí usnesením č. 393 ze dne 15. dubna 2015.

Těmito dokumenty vláda České republiky deklarovala podporu tradiční lidové kultury, podpořila zájem o aktivity odborné i laické veřejnosti a formou konkrétních opatření dala doporučení příslušným orgánům na národní i regionální úrovni k cílené a systematické péči, dokumentaci, ochraně, výzkumu, využívání a rozvoji nemateriální složky TLK jako nedílné součásti kulturního dědictví.

V porovnání s ostatními státy Česká republika stála a nadále stojí v popředí úsilí o zachování vlastních tradic lidové kultury. V letech 2010-2014 byla Česká republika mj. i součástí Mezivládního výboru pro zachování nemateriálního kulturního dědictví, který řídí provádění Úmluvy.

2.2 Základní charakteristika a implementace celostátních koncepčních dokumentů

2.2.1 Koncepce účinnější péče o tradiční lidovou kulturu v České republice (na léta 2003 až 2010)

Záměrem 1. koncepčního dokumentu, schváleného usnesením vlády ČR č. 571 ze dne 11. června 2003, bylo vytvořit do roku 2010 systém péče, do něhož se zapojí státní i nestátní organizace a jednotlivci tak, aby přispěli k identifikaci, dokumentaci a ochraně dochovaných projevů tradiční lidové kultury, k jejich využití při obohacení současné kultury a k předání těchto projevů dalším pokolením.

Základní implementace

- na regionální úrovni byla v letech 2004-2008 vytvořena tzv. regionální odborná pracoviště garantující identifikaci a dokumentaci jevů a projevů TLK a péči o ně. Kraje a krajské úřady pověřily rolí regionálních odborných pracovišť zpravidla některou ze svých stávajících příspěvkových organizací, obvykle muzea. Na národní úrovni byl touto rolí pověřen Národní ústav lidové kultury ve Strážnici (dále též „NÚLK“). Zřízení těchto pracovišť se projevilo jako velice prozřetelný a zásadní krok. Výsledky jejich práce a úzká vzájemná spolupráce a provázanost s orgány územní samosprávy, stejně jako vzájemná spolupráce s Národním ústavem lidové kultury, přinesly a nadále přinášejí příznivé výsledky trvalé hodnoty,
- na plnění úkolů péče o TLK se svými aktivitami významně podílela i některá muzea zřizovaná Ministerstvem kultury (zejména Národní muzeum, Muzeum Jana Amose Komenského v Uherském Brodě, Valašské muzeum v přírodě v Rožnově pod Radhoštěm, Moravské zemské muzeum) a další jím zřizované instituce (Národní informační a poradenské středisko pro kulturu, Národní památkový ústav, Národní filmový archiv). Velmi cennými jsou projekty Etnologického ústavu Akademie věd, v.v.i., etnologických pracovišť vysokých škol, České národopisné společnosti, z.s., spolků na místní i regionální úrovni, místních samospráv a dalších občanských iniciativ, vč. fyzických osob,
- byla navázána spolupráce regionálních odborných pracovišť s odbornými institucemi na celostátní úrovni, zejména s Etnologickým ústavem Akademie věd ČR, Českou národopisnou společností, Asociací muzeí a galerií ČR a její Etnografickou komisí, stejně jako spolupráce s vysokými školami, s řadou spolků, měst a obcí. Na celostátní úrovni se z mezinárodního hlediska jednalo především o spolupráci s UNESCO, zeměmi Visegrádského seskupení a nevládními světovými organizacemi, jako jsou CIOFF – Mezinárodní rada organizátorů folklorních festivalů a lidového umění, IOV – Mezinárodní organizace pro lidové umění, IGF - Mezinárodní unie folklorních sdružení, ale také ICOM – Mezinárodní rada muzeí, AEOM – Asociace evropských muzeí v přírodě apod.,
- dle nařízení vlády ze dne 16. 12. 2002 č.5/2003 Sb., o oceněních v oblasti kultury, udělovaných Ministerstvem kultury, ve znění pozdějších předpisů, je od roku 2001 na národní úrovni každoročně udělován titul „*Nositel tradice lidových řemesel*“ inspirovaný světovým projektem UNESCO „*Žijící lidské poklady*“. Jedná se o zvláštní formu oceňování lidových řemeslníků, jejich dovedností, znalostí postupů a technologií tradičních lidových řemesel, zejména těch, kterým hrozí zánik,
- dle příkazu ministra kultury č. 39/2004 byla ustavena Národní rada pro tradiční lidovou kulturu jako stálý poradní, iniciativní a koordinační orgán ministra kultury ¹,

¹ Členem Národní rady pro tradiční lidovou kulturu je PhDr. Katina Lisá, v letech 2011 – 2014 zastupovala Kraj Vysočina, v letech 2017 – 2020 zastupuje Regionální pracoviště péče o tradiční lidovou kulturu při Muzeu Vysočiny Třebíč, příspěvkové organizaci

- v letech 2006–2010 proběhl z iniciativy NÚLK a v úzké spolupráci s regionálními odbornými pracovišti na celém území České republiky dotazníkový výzkum na vybraná stěžejní témata, a vznikla tak obsáhlá databáze o současné podobě TLK v České republice:
 - 2006 – Folklor (vyprávění, zpěv, zpěvnost, tanec, folklor dětí a lidové divadlo)
 - Tradiční způsoby obživy (zemědělství, rybolov, myslivost)
 - 2007 – Lidová religiozita
 - Sídlo, dům a bydlení
 - 2008 – Obyčejové tradice
 - 2009 – Lidová strava, doprava, obchod, trh a lidový oděv
 - 2010 – Společenské vztahy, výtvarná kultura,
- k prohloubení znalostí a dovedností hudebního a tanečního folkloru a obecné etnologie, byl zahájen celorepublikový vzdělávací kurz „Škola folklorních tradic“. První dvouletý cyklus se uskutečnil 1998-2000 v Jihlavě, v současné době je pořadatelem NIPOS-ARTAMA Praha a Národní ústav lidové kultury ve Strážnici (osvědčení MŠMT). Tato vzdělávací platforma má za dobu svého trvání již více než 300 absolventů,
- v roce 2008 byl na příkaz ministra kultury č. 41/2008 (novelizovaný příkazem ministryně č. 45/2012) zřízen „Seznam nemateriálních statků tradiční lidové kultury České republiky“, soupis nejvýznamnějších dochovaných a „živých“ projevů tradiční lidové kultury na území státu. Na Seznam nemateriálních statků tradiční lidové kultury České republiky bylo dosud zapsáno 22 položek.

Seznam nemateriálních statků tradiční lidové kultury České republiky:

Položka:	Název:	Předkladatel:
1/2009	Slovácký verbuňk	Národní ústav lidové kultury ve Strážnici
2/2009	Vesnické masopustní obchůzky a masky na Hlinecku	NPÚ – SLS Vysočina, Hlinsko
3/2009	Jízdy králů na Slovácku	Národní ústav lidové kultury ve Strážnici
4/2009	Sokolnictví – umění chovu dravců, jejich ochrany, výcviku a lovu s nimi	Ministerstvo zemědělství
5/2011	Myslivost – plánovitě trvale udržitelné obhospodařování zvěře a jejího prostředí jako přirozená součást života na venkově	Českomoravská myslivecká jednota
6/2012	Valašský odzemek	Valašské muzeum v přírodě, Rožnov pod Radhoštěm
7/2012	Vodění jidáše	NPÚ – SLS Vysočina, Hlinsko
8/2012	Východočeské loutkářství	Královéhradecký kraj, Pardubický kraj
9/2013	Běh o Barchan	Město Jemnice
10/2014	Technologie výroby modrotisku	Národní ústav lidové kultury ve Strážnici
11/2014	Tradiční léčebné procedury a odkaz V. Priessnitze	Olomoucký kraj
12/2014	České loutkářství – lidové interpretační umění	Národní informační a poradenské středisko pro kulturu, Praha
13/2015	Betlémská cesta v Třešti	Muzeum Vysočiny Třebíč
14/2015	Lidová tradice výroby vánočních ozdob ze skleněných perliček	Muzeum Českého ráje v Turnově
15/2016	Skřipácká muzika na Jihlavsku	Muzeum Vysočiny Třebíč

16/2016	Velikonoční obchůzky s Jidáši na Bučovicku	Masarykovo muzeum v Hodoníně
17/2017	Historický morový průvod v Brtnici	Muzeum Vysočiny Třebíč
18/2017	Milevské maškary	Maškarní sdružení, spolek pro udržování tradic v Milevsku
19/2017	Ochotnické divadlo v České republice	Národní informační a poradenské středisko pro kulturu, Praha
20/2017	Ruční výroba masopustních masek v Zákupech	Muzeum Českého ráje v Turnově
21/2017	Velikonoční slavnosti Matiček a Ježíškových matiček na Hané	Regionální muzeum Olomouc
22/2017	Tradice vorařství na řece Vltavě	Vltavan Čechy

Stav k 31. 12. 2017

- zápis na Seznam nemateriálních statků tradiční lidové kultury České republiky je podmínkou pro zápis do Reprezentativního seznamu nemateriálního kulturního dědictví lidstva (UNESCO),
- na Reprezentativní seznam nemateriálního kulturního dědictví lidstva (UNESCO) bylo z České republiky zapsáno 5 položek: Slovácký verbuňk (2005), Vesnické masopustní obchůzky a masky na Hlinecku (2010), Sokolnictví (2012 – přidružení ČR k nadnárodní nominaci koordinované Spojenými arabskými emiráty), Jízdy králů na jihovýchodě České republiky (2011) a Slovenské a české loutkářství (2016 – společná nominace Slovenské republiky a České republiky).

2.2.2 Koncepce účinnější péče o tradiční lidovou kulturu v České republice na léta 2011 až 2015

Hlavním cílem 2. koncepčního dokumentu, schváleného usnesením vlády ČR č. 11 ze dne 5. ledna 2011, bylo definovat nástroje účinnější péče o tradiční lidovou kulturu jako soubor určitých koordinovaných opatření, jejichž účelem je přispět k efektivnější identifikaci, dokumentaci, ochraně, využívání a předávání zejména nemateriální složky tradiční lidové kultury nastupujícím generacím.

Základní implementace

- pokračování v nastavených opatřeních zaměřených na dokumentaci, identifikaci, péči a ochranu TLK přijatých v rámci prvního koncepčního dokumentu,
- prohloubení spolupráce regionálních odborných pracovišť s orgány územní samosprávy (podpora a realizace vícestranných projektů, účinnější prezentace a popularizace TLK, podpora edičních počinů),
- spolupráce regionálních odborných pracovišť s institucemi zřizovanými ministerstvem kultury (Národní informační a poradenské středisko pro kulturu, Národní památkový ústav, Národní filmový archiv), dále Etnologický ústav Akademie věd, v. v. i., etnologická pracoviště vysokých škol, Česká národopisná společnost, z. s., ale i spolky na místní i regionální úrovni, místní samosprávy a další občanské iniciativy,
- v jednotlivých krajích byly postupně vytvořeny vlastní systémy veřejného oceňování v podobě vedení:
 - a) soupisu regionálně významných prvků, tj. nemateriálních statků tradiční lidové kultury (krajské seznamy) jako obdoba Seznamu nemateriálních statků tradiční lidové kultury České republiky (národní seznam); přičemž dle metodického pokynu Ministerstva kultury lze nominovat prvky do národního seznamu od roku 2014 pouze po předchozím zapsání do krajského seznamu.

b) vedení soupisu lidových řemeslníků a řemesel s výjimečnými hodnotami, jejich dovedností, znalostí, dokumentace ojedinělých postupů tradiční rukodělné výroby jako obdoba Nositele tradice lidových řemesel, s důrazem na řemesla, kterým hrozí zánik

- výběrová dotační řízení vyhlašovaná Ministerstvem kultury na podporu tradiční lidové kultury určených pro regionální pracoviště, do nichž se mohou tato pracoviště hlásit se svými projekty,
- výběrová dotační řízení vyhlašovaná Ministerstvem kultury na podporu přípravy a realizace plánů péče o zvláště významné jevy zapsané na Seznamu nemateriálních statků tradiční lidové kultury České republiky,
- výběrová dotační řízení vyhlašovaná Ministerstvem kultury, a dle možností a specifických podmínek i dotační řízení jednotlivých krajů jako podpora provádění místních tradic lidové kultury a prezentace kulturních hodnot tradiční lidové kultury,
- zpracování vlastních koncepčních dokumentů péče o tradiční lidovou kulturu².

2.2.3 Koncepce účinnější péče o tradiční lidovou kulturu v České republice na léta 2016 až 2020

Hlavním cílem 3. koncepčního dokumentu, schváleného usnesením vlády ČR č. 10 ze dne 13. ledna 2016, je:

pokračovat v systému péče zachování a podpory TLK, do něhož se zapojují státní i nestátní organizace a jednotlivci tak, aby přispěli k identifikaci, dokumentaci a ochraně dochovaných projevů tradiční lidové kultury, k jejich využití při obohacení současné kultury a předání těchto projevů dalším pokolením; přispět tak k udržitelnosti současného stavu TLK v České republice, věnovat péči o tradiční lidovou kulturu trvalou pozornost, především dokumentaci a prezentaci.

Vybraná konkrétní doporučení vycházející z koncepčního dokumentu reflektující záměry Kraje Vysočina

- rozvíjet a podporovat odbornou, informační, školicí a metodickou činnost regionálních odborných pracovišť
- udržet dobrou úroveň spolupráce odborných organizací na úrovni státu, kraje i obcí
- posílit spolupráci s neziskovým sektorem a školami
- zabezpečit dostupnost informací o tradiční lidové kultuře široké veřejnosti, prostřednictvím regionálních odborných pracovišť, ale i prostřednictvím sítě knihoven, muzeí, archivů, vědeckých a dalších odborných institucí
- veřejně prezentovat odbornou činnost sbírkotvorných institucí zaměřenou na etnografii a prvky TLK - prostřednictvím výstav a živých projevů tradiční lidové kultury, např. v podobě prezentace řemeslných technologií, obřadů, obyčejů; využívat spolupráce lektorů, nositelů prvků TLK, řemeslníků i moderních prezentačních technologií
- vytvářet a průběžně doplňovat elektronické databáze; jejich obsah více popularizovat, využít současných technických možností
- definovat nástroje péče o tradiční lidovou kulturu jako soubor určitých koordinovaných opatření, jejichž účelem je přispět k efektivnější identifikaci, dokumentaci, ochraně, využívání a předávání tradiční lidové kultury nastupujícím generacím
- vést a průběžně doplňovat soupisy regionálně významných prvků tradiční lidové kultury na úrovni krajů (krajské seznamy), věnovat pozornost přípravě a zpracování nominací

² Koncepci péče o tradiční lidovou kulturu v Kraji Vysočina na období 2015-2017 schválila Rada Kraje Vysočina dne 17. 12. 2014 usnesením č. 2349/38/2014/RK

- zajišťovat periodicky dokumentaci projevů tradiční lidové kultury, zejména těch, které jsou bezprostředně ohroženy, tyto dokumentovat v pravidelných cyklech podle stupně ohrožení
- veřejně oceňovat významné počiny v oblasti tradiční lidové kultury
- zpřístupňovat výsledky výzkumů široké veřejnosti
- podporovat akviziční činnost sbírkotvorných institucí s přihlédnutím k jejich zaměření o předměty etnografické povahy
- podporovat prezentaci souborů v zahraničí a výměny kulturních hodnot se spolupracujícími zahraničními partnery
- motivovat prostřednictvím výběrových dotačních řízení k účinné péči o tradiční lidovou kulturu, jejímu uchování, dokumentaci, zejména:
 - podporovat udržování a případnou revitalizaci zvláště významných a ohrožených místních a regionálních obřadů, obyčejů a zvyků v místech jejich existence, upřednostňovat při rozhodování o podpoře dokumentace a prezentace ty projevy, které jsou součástí Reprezentativního seznamu nemateriálního kulturního dědictví lidstva, Seznamu nemateriálních statků tradiční lidové kultury České republiky a projevy bezprostředně ohrožené,
 - podporovat publikační a vydavatelskou činnost tematicky zaměřenou na tradiční lidovou kulturu, zejména na prvky zapsané do Reprezentativního seznamu nemateriálního kulturního dědictví lidstva, do Seznamu nemateriálních statků tradiční lidové kultury České republiky a do krajských seznamů,
 - podporovat pořádání regionálních, národních a mezinárodních festivalů, přehlídek, soutěží a tvůrčích dílen.

3 Stručný popis péče o tradiční lidovou kulturu na území Kraje Vysočina

Kraje jsou v souladu se zákonem č. 129/2000 Sb., o krajích (krajské zřízení) územními samosprávnými celky, které v oblasti kultury vykonávají ve vymezeném rozsahu státní správu (památková péče) a současně patří oblast kultury do jejich samostatné působnosti.

Kraj Vysočina se řadí ke krajům s bohatým kulturním dědictvím, se zachovanými místními tradicemi, četnými dochovanými dosud živými projevy tradiční lidové kultury, a s řadou zájmových organizací, spolků a místních společenství ve městech i obcích, které svým zaměřením významným způsobem posilují místní identitu a pomáhají udržovat specifický charakter místní kultury.

Snahou kraje je napomáhat vytvářet či spoluvytvářet materiální, nemateriální, koncepční, finanční i legislativní předpoklady pro zachování a rozvoj tradiční lidové kultury na svém území.

Na území Kraje Vysočina je evidováno na 90 muzeí, galerií, pamětních síní a expozic, které uchovávají a prezentují kulturní dědictví našeho regionu, jeho historii, tradice, umění i současné umělecké směry. Jejich zřizovateli jsou stát, kraj, města, obce, spolky, ale i fyzické a právnické osoby. Všichni významným způsobem přispívají k zachování a osvojování místních a regionálních projevů TLK.

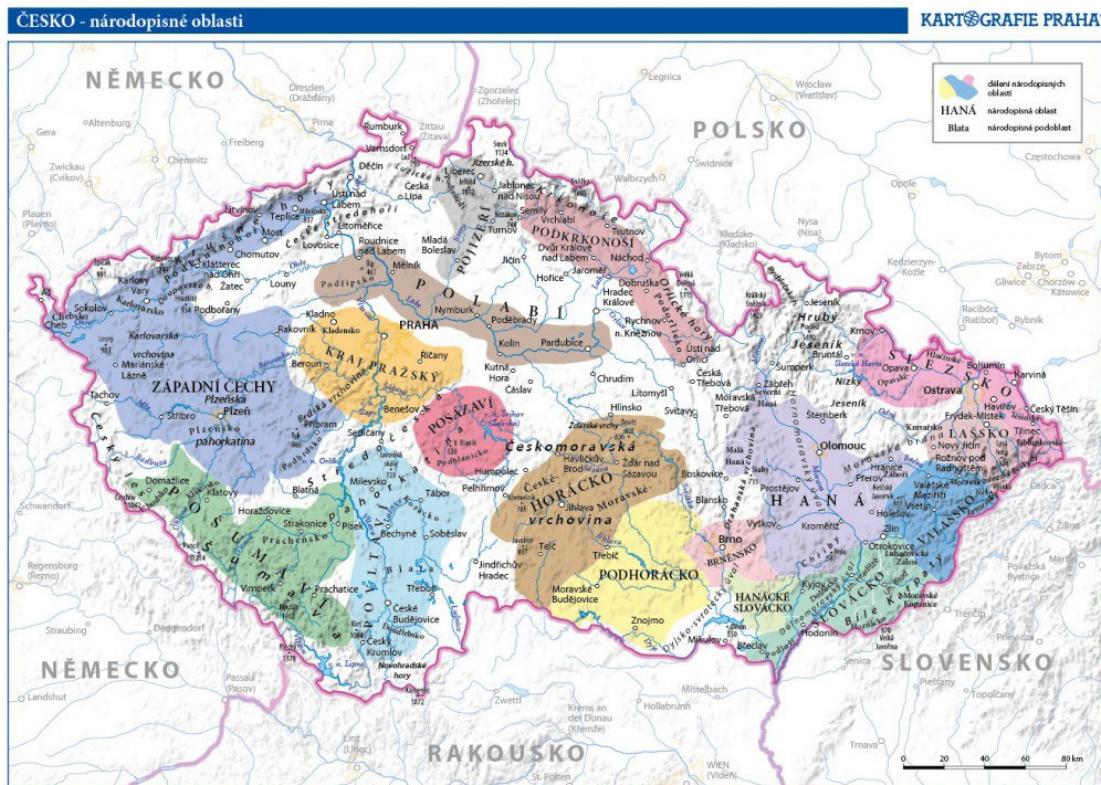
Prostřednictvím spolupráce etnografů a dalších odborných pracovníků muzeí a ostatních dotčených subjektů jsou veřejnosti zpřístupňovány prvky TLK formou stálých expozic i krátkodobých výstav splňujících požadavky odborné kvality prezentace. V krajských organizacích se jedná např. o expozici zaniklých a zanikajících řemesel v masných krámech v Muzeu řemesel Moravské Budějovice, pobočce Muzea Vysočiny Třebíč, příspěvkové organizace nebo expozici v Třešti, pobočce Muzea Vysočiny Jihlava, příspěvkové organizace. Expozice s tematikou TLK však nabízí i některá další veřejná muzea, ať již městská, obecní i jiná: Muzeum Dr. Aleše Hrdličky v Humpolci, Horácké muzeum v Novém Městě na Moravě nebo Městské muzeum v Bystřici nad Pernštejnem, Muzeum tradičních řemesel v Lukách nad Jihlavou nebo Selské muzeum Michalův statek v Pohledí ad.

K šíření, prezentaci a předávání hodnot tradiční lidové kultury přispívají i mnohé další tematické výstavní projekty s projevy lidové kultury, doprovodné programy, edukační

programy, ale např. i slavnosti spojené s předváděním lidových obřadů, obyčejů, tradičních řemesel a technologií ad.

Přehled o těchto aktivitách je veden jednak ze strany zřizovatele a dále prostřednictvím statistických šetření v rámci státní statistické služby (zákon č. 89/1998 Sb., o státní statistické službě, ve znění pozdějších předpisů). Statistická data jsou získávána od kulturních subjektů zřizovaných orgány státní správy, kraji, obcemi, od spolků apod.

3.1 Etnografické vymezení

zdroj: Kartografie Praha, a.s.: *Mapa Česko – národopisné oblasti*. [cit. 2018-11-14]. Dostupný pod licencí Creative Commons na [www: <http://www.skolnialtassveta.cz/narodopisne-oblasti-ceska/>](http://www.skolnialtassveta.cz/narodopisne-oblasti-ceska/)

Z etnografického hlediska zahrnuje Kraj Vysočina oblast Horácka (jeho českou i moravskou část) a na východě oblast Podhorácka. Jedná se o jeden z největších etnografických regionů u nás a navzdory častému podceňování se v něm i v současnosti setkáváme s řadou dochovaných a stále přítomných mimořádných projevů tradiční lidové kultury. Jedná se o velmi pestrou nehmotnou, nemateriální složku tradiční lidové kultury (patří sem zejména lidová hudba a tanec, lidová slovesnost, lidové divadlo, hry, obřady, obyčeje, zvyky), zachovanou ať už v každodenním či svátečním životě obyvatel, ale rovněž o hmotné doklady v podobě nemovitých památek lidového stavitelství (v největší míře v severní části Horácka, na Žďársku a Novoměstsku), či statky movité, tj. produkty lidové umělecké výroby, ojedinělé postupy tradiční rukodělné výroby atd.

Horácko představuje oblast západní Moravy a rozkládá se na obou stranách bývalé zemské hranice. Havlíčkovobrodsko, Světelsko, Pelhřimovsko, Kamenicko a Pacovsko ležící na západním svahu Českomoravské vrchoviny se počítá do českého Horácka, stejně jako Hlinecko, Chrudimsko a Poličsko. Východní moravská část je rozsáhlejší a zahrnuje částečně Dačicko, Telečsko, Jihlavsko (bývalý německý jazykový ostrov), Žďársko, Novoměstsko a Bystřicko. Zbývající oblasti kolem Velkého Meziříčí, Tišnova, Velké Bíteše, Náměště nad Oslavou, Třebíče a Moravských Budějovic spadají už spíše do Podhorácka směřujícího na východě k Brněnsku.

3.2 Základní implementace celostátních koncepčních dokumentů v podmínkách Kraje Vysočina

- Při Muzeu Vysočiny Třebíč, příspěvkové organizaci³ vzniklo v roce 2005 Regionální pracoviště tradiční lidové kultury v Kraji Vysočina, (dále též „Regionální pracoviště“), usnesení Zastupitelstva Kraje Vysočina č. 0145/02/2005/ZK ze dne 29. 3. 2005. Úkolem Regionálního pracoviště je zejména plnit funkci informačního, školicího a metodologického pracoviště pro území kraje, vést a koordinovat celokrajskou dokumentaci tradiční lidové kultury, zajišťovat úkoly vyplývající z celostátních koncepčních materiálů, vést agendy dle doporučené vzorové náplně pro regionální odborná pracoviště vydané Ministerstvem kultury v roce 2004 (aktualizované v roce 2016, viz Příloha č. 1) a plnit úkoly vycházející z krajských koncepčních materiálů pro oblast tradiční lidové kultury.

Činnost Regionálního pracoviště se zaměřuje především na průběžnou identifikaci a dokumentaci projevů TLK a péči o ně, na dokumentaci obyčejů životního cyklu, kalendářního i zemědělského roku, movitých i nemovitých statků v terénu, na rozšiřování etnografických sbírek muzeí (vlastní sběr, dary, koupě aj.). Rozsáhlá výzkumná a dokumentační činnost probíhá v úzké spolupráci s etnografy a dalšími odbornými pracovníky muzeí zřizovaných Krajem Vysočina (Muzeum Vysočiny Jihlava, příspěvková organizace, Muzeum Vysočiny Havlíčkův Brod, příspěvková organizace, Muzeum Vysočiny Pelhřimov, příspěvková organizace). Výsledky činnosti jsou postupně hodnoceny, zpracovávány a ukládány do „vlastních“ databází, příp. předávány do databází NÚLK či databází jiných odborných institucí. Vybrané výstupy jsou zpřístupňovány široké veřejnosti, oblast TLK je prezentována na webových stránkách Muzea Vysočiny Třebíč, příspěvkové organizace, formou přednáškové, výstavní či publikační činnosti. Pozornost je věnována práci s badateli a zájemci z řad odborné i laické veřejnosti. Zvláštní pozornost je věnována dokumentaci regionálních jevů zapisovaných na Seznam nemateriálních statků tradiční lidové kultury Kraje Vysočina a oblast lidových řemesel v souvislosti s udělováním titulu Mistr tradiční rukodělné výroby Kraje Vysočina.
- V letech 2006-2010 se Regionální pracoviště a odborní pracovníci krajských muzeí zapojili do výzkumů v rámci celostátních dotazníkových šetření zohledňujících vybraná témata TLK:
 - 2006 folklor-vyprávění, zpěv, zpěvnost, tance, folklor dětí a lidové divadlo
tradiční způsob obživy – zemědělství, rybolov, myslivost
 - 2007 lidová religiozita a okruhy týkající se sídla, domu a bydlení
 - 2008 obyčejové tradice – kalendářní a rodinné zvyky
 - 2009 lidová strava, obchod, trh a lidový oděv
 - 2010 společenské vztahy, výtvarná kultura.
- V roce 2010 byla navázána úzká spolupráce Regionálního pracoviště s Etnologickým ústavem Akademie věd České republiky, v.v.i., Praha, pracoviště Brno. Výstupem byl mj. mimořádný ediční počín - vydání v letech 2011-2014 dvou svazků lidových písní Marta Toncrová – Silva Smutná: Lidové písně z Podhorácka I., Náměštsko a Velkobítešsko Třebíč – Brno 2011 a z roku 2013: Marta Toncrová – Silva Smutná: Lidové písně z Podhorácka II., Třebíčsko, Hrotovicko, Moravskobudějovicko a Jemnicko, Třebíč – Brno 2013 zahrnujících sběrné podoblasti Náměštsko, Velkobítešsko, Třebíčsko, Hrotovicko, Moravskobudějovicko, Jemnicko, Tišnovsko a část Bystřicka.
- Byla rozšířena vzájemná spolupráce etnografů Regionálního pracoviště a odborných pracovníků (etnografů) krajských muzeí, nastavena koordinace činností, zejména v oblasti dokumentace a identifikace respektující celé území kraje.

³ Muzeum Vysočiny Třebíč, příspěvková organizace je jednou ze 7 sbírkotvorných organizací, které Kraj Vysočina zřizuje na úseku kultury. I v ostatních muzeích zřizovaných Krajem Vysočina (Muzeum Vysočiny Jihlava, Muzeum Vysočiny Havlíčkův Brod, Muzeum Vysočiny Pelhřimov), působí odborní pracovníci pečující o sbírky etnografické povahy a tradiční lidovou kulturu v rámci své působnosti

- V roce 2013 byla Krajskou knihovnou Vysočiny v Havlíčkově Brodě ve spolupráci s Regionálním pracovištěm na podnět Horáckého folklorního sdružení, z. s. zpracována bibliografie Lidové kultury Horácka a Podhorácka, tj. seznam literatury vážící se k lidové kultuře Horácka a Podhorácka, která je zdrojem informací o lidové slovesnosti, lidovém oděvu, lidové hudbě a tanci, zvycích, lidovém umění, stavitelství a řemeslech, etnografii obecně, diplomových pracích, časopisech a dosud vydaných bibliografiích na tato témata. Přehled dostupné literatury je určen folklorním souborům, učitelům středních, základních a základních uměleckých škol i všem zájemcům o lidovou kulturu na Vysočině.
- V roce 2013 byla Radou Kraje Vysočina schválena Pravidla Rady Kraje Vysočina pro vedení Seznamu nemateriálních statků tradiční lidové kultury Kraje Vysočina. Vedením Seznamu jako soupisu významných jevů TLK dochovaných na území kraje bylo pověřeno Muzeum Vysočiny Třebíč, příspěvková organizace. Regionální pracoviště
 - a) vede Seznam nemateriálních statků tradiční lidové kultury Kraje Vysočina
 - b) ve spolupráci s etnografy a odbornými pracovníky krajských muzeí a nositeli významných regionálních jevů zajišťuje zpracování podrobné dokumentace nominovaného statku a jeho zápis na krajský seznam
 - c) doporučuje nominaci nejvýznamnějších nemateriálních statků z krajského seznamu na celostátní seznam, v souladu s metodickým pokynem Ministerstva kultury.
- Formou účelové dotace poskytuje Kraj Vysočina finanční podporu na činnost Horáckého folklorního sdružení, z. s. jako zastřešující organizace folklorních souborů a skupin v kraji (od roku 2014).
- Podpora subjektů a spolků zaměřených na oblast tradiční lidové kultury prostřednictvím
 - a) grantových programů Fondu Vysočiny. Prioritně se jedná o grantový program Regionální kultura určený na podporu neprofesionálních kulturních aktivit, živé kultury a grantový program Edice Vysočiny
 - b) Pravidel Rady Kraje Vysočina pro poskytování dotací v oblasti neprofesionálního umění, která jsou určena pro pořadatele krajských postupových a národních přehlídek v oblasti neprofesionálního umění a účinkujícím při jejich účasti na národní přehlídce.
- Úspěšná realizace projektů v rámci výběrového dotačního řízení Ministerstva kultury – Podpora tradiční lidové kultury (kategorie A, B)
 - do kategorie A úspěšně předkládány projekty např. Záchranný výzkum lidové architektury na okrese Jihlava (Muzeum Vysočiny Jihlava, příspěvková organizace), Kramářské písně ze sbírky Muzea Vysočiny Pelhřimov, p. o. (Muzeum Vysočiny Pelhřimov, příspěvková organizace), Vydání CD Lidové písně z Podhorácka (Muzeum Vysočiny Třebíč, příspěvková organizace) ad.
 - do kategorie B, která je určena pro Regionální pracoviště, předkládány projekty Muzea Vysočiny Třebíč, příspěvkové organizace (Regionální pracoviště).
- Činnost a výstupy Regionálního pracoviště, etnografů a odborných pracovníků krajských muzeí jsou prezentovány na webových stránkách Muzea Vysočiny Třebíč, příspěvkové organizace, v regionálním a odborném tisku, v rozhlase, formou přednáškové činnosti, tematických výstav, ucelených programů pro školy, veřejnost apod.
- Etnografové a odborní pracovníci se pravidelně účastní odborných seminářů, konferencí, publikují v odborných periodických publikacích.
- V roce 2014 Odborem kultury, památkové péče a cestovního ruchu Krajského úřadu Kraje Vysočina zpracován a v orgánech kraje schválen dokument Koncepce péče o tradiční lidovou kulturu v Kraji Vysočina na období 2015–2017 (usnesení Rady Kraje Vysočina č. 2349/38/2014/RK), který vycházel z celostátních koncepčních dokumentů a reflektoval záměry a potřeby Kraje Vysočina.

3.3 Koncepte péče o tradiční lidovou kulturu v Kraji Vysočina na období 2015-2017

Záměrem prvního koncepčního dokumentu pro oblast TLK v Kraji Vysočina bylo stanovit nástroje a definovat opatření přispívající k účinnější ochraně, péči, uchování, dokumentaci, prezentaci a předávání projevů a jevů TLK jako nedílné součásti kulturního dědictví.

Cílem bylo vytvořit podmínky pro systematickou identifikaci a dokumentaci živých, zaznamenaných, ohrožených, zaniklých i revitalizovaných jevů tradiční lidové kultury a účinnější péči a ochranu nematériálního kulturního dědictví v Kraji Vysočina.

Důraz byl kladen na zvýšení povědomí o hodnotách tradiční lidové kultury, na zvýšení zájmu o TLK mezi širokou veřejností a význam mezigeneračního předávání nematériálního kulturního dědictví.

3.3.1 Naplnění cílů Koncepte péče o tradiční lidovou kulturu v Kraji Vysočina na období 2015-2017

K naplnění cílů byly stanoveny úkoly, na nichž se podíleli svou činností zejména pracovníci Regionálního pracoviště ve spolupráci s Odborem kultury, památkové péče a cestovního ruchu Krajského úřadu Kraje Vysočina, dílčí část a další vybrané činnosti zajišťovali odborní pracovníci příspěvkových organizací zřizovaných Krajem Vysočina na úseku kultury, příp. ve spolupráci s dalšími subjekty a institucemi. Úkoly k naplnění cílů stanovených pro oblast tradiční lidové kultury v Kraji Vysočina byly formovány do 4 základních oddílů, v souladu s nimi jsou i vyhodnoceny.

○ Identifikace jevů tradiční lidové kultury

Průběžně probíhala identifikace hmotné i nematériální lidové kultury v terénu, výzkum jevů a projevů TLK v oblasti obyčejů životního cyklu, kalendářního a zemědělského roku (svatba, posvícení, hody, poutě, dožínky, Vánoce, Velikonoce, Letnice), dále v oblasti lidového odívání, tradičních účesů a úpravy hlavy, lidových písní, dudáctví, betlemářství, tavby skla ad.

○ Dokumentace jevů tradiční lidové kultury

Byla prováděna dokumentace hmotných a nematériálních statků TLK v terénu, především jevů a projevů TLK v rámci výročních obyčejů i v oblasti folklorního hnutí. Výsledky dokumentační činnosti jsou uloženy ve vlastních databázích jak pro archivaci, tak pro další zpracování a výstupy. Etnografické sbírky muzeí byly rozšířeny formou sběru (vlastní sběr, dary).

Veden a pravidelně rozšiřován byl soupis nejvýznamnějších jevů TLK prostřednictvím Seznamu nematériálních statků tradiční lidové kultury Kraje Vysočina a Seznamu mistrů tradiční rukodělné výroby Kraje Vysočina v souvislosti udělováním titulu Mistr tradiční rukodělné výroby Kraje Vysočina.

V souvislosti s vedením Seznamu nematériálních statků tradiční lidové kultury Kraje Vysočina byla provedena identifikace a dokumentace těchto významných regionálních jevů: 2015 Obchůzka královniček na Velkobítešsku, 2016 Historický morový průvod v Brtnici, 2017 Jihlavský havířský průvod.

V souvislosti s vedením Seznamu mistrů tradiční rukodělné výroby Kraje Vysočina byla provedena identifikace a dokumentace vybraných oborů řemesel tradiční rukodělné výroby, postupů, dovedností, znalostí a technologií: výsek pilníků a rašplí, tradiční kolářství, malování horáckých kraslic, výroba štípaných holubiček, výroba šindele, textil, kamenictví.

○ Uchovávání, šíření, prezentace a předávání hodnot tradiční lidové kultury

V roce 2015 bylo přistoupeno k oceňování řemeslných tvůrců na základě schválených Zásad Zastupitelstva Kraje Vysočina pro udělení titulu Mistr tradiční rukodělné výroby Kraje Vysočina (usnesení 0634/07/2015/ZK).

Následně Kraj Vysočina ve spolupráci s Muzeem Vysočiny Třebíč, příspěvkovou organizací (Regionálním pracovištěm) přistoupil k pravidelnému veřejnému oceňování a prezentaci mistrů tradiční rukodělné výroby Kraje Vysočina a nemateriálních statků zapsaných na krajský seznam, příp. na národní seznam. Součástí je vystoupení folklorních souborů, prezentace řemesel, výstavy apod. (od roku 2014, v rozšířené podobě od roku 2016).

V souvislosti s udělováním titulu Mistr tradiční rukodělné výroby Kraje Vysočina Regionální pracoviště zajišťovalo zpracování krátkých samostatných dokumentů (audiovizuální formou) řemesel a řemeslných tvůrců působících v Kraji Vysočina (2016 - Drahomír Smejkal, výsek pilníků a rašplí, Aleš Uherka, tradiční kolářství, 2017 - Hana Šmikmátorová, malování horáckých kraslic, Jindřich Toman, výroba štípaných holubiček, Jindřich Holub, výroba šindele). K obdobnému způsobu dokumentace a prezentace přistoupilo Regionální pracoviště také v souvislosti s dokumentací významných regionálních jevů zapisovaných na Seznam nemateriálních statků tradiční lidové kultury Kraje Vysočina (2015 - Obchůzka královniček na Velkobítešsku, 2016 - Historický morový průvod v Brtnici, 2017- Jihlavský havířský průvod). Výstupy jsou též zveřejňovány na www.muzeumtr.cz a na webových stránkách Kraje Vysočina.

Systematická prezentace jevů TLK odborné i široké veřejnosti probíhala také prostřednictvím přednášek, výstavních, edukačních, edičních a doprovodných programů, webových stránek.

Příklady:

Ediční počiny - na vydání dvou svazků z let 2011-2014 navázal třetí svazek vydaný v roce 2015 - Marta Toncrová – Silva Smutná: Lidové písně z Pohorácka III., Tišnovsko a Bystřicko, Třebíč – Brno 2015. Soubor 3 svazků obsahuje celkem 934 písní zaznamenaných 77 sběrateli.

V roce 2016 bylo vydáno CD Lidové písně z Podhorácka jako výběr z výše uvedené trojdílné knižní sbírky. V roce 2017 byl vydán Zpěvník z Horácka a Podhorácka, Výběr písní pro školy. Zpěvník byl distribuován do všech mateřských, základních a základních uměleckých škol v Kraji Vysočina, a rovněž všem folklorním souborům působícím v kraji.

Rozsáhlou oblast představovala přednášková činnost v rámci Kraje Vysočina i mimo něj v rámci spolupráce se subjekty s celostátní působností, pro odbornou i širokou veřejnost (Lidové kroje – údržba, čištění, praní, škrobení, žehlení a uchovávání (2015), Vázání šátku ke slavnostnímu lidovému kroji na Podhorácku (2015), Aj, hody hody budó (2016), Lidové kroje na Podhorácku (2016), Lidové kroje na západní Moravě dříve a dnes (2016), Lidová architektura na Třebíčsku z pohledu stavební historie (2016), Účesy a úvazy na Horácku (2017), Lidový kroj na západní Moravě (2017), Provedení obřadních účesů z Podhorácka v rámci přednášky "Nezaplétajte mamičko, mňa na tuho" Slovákého muzea (2017) apod.).

Výstavní činnost probíhala zejména formou krátkodobých výstav ve vlastních výstavních prostorách, ale i v rámci spolupráce na národní i mezinárodní úrovni, příp. jako součást výzkumných projektů (v roce 2015 se Regionální pracoviště zapojilo do projektu Programu aplikovaného výzkumu a vývoje národní a kulturní identity (NAKI) na téma výzkum lidového oděvu ve sbírkách muzejních institucí na Vysočině. Jedním z výstupů byla výstava „Lidový oděv na Moravě“, slavnostně otevřená v rámci 70. ročníku MFF Strážnice 2015, Tradiční úprava a úbor hlavy žen k lidovému kroji na Horácku a Podhorácku jindy a nyní (2017), Výstava trebičských betlémů v Rakousku (2017), Hynek Luňák – lidové kroje z Podhorácka (2017), Tradiční úprava hlavy žen k horáckému kroji v trojrozměrných rekonstrukcích (2017) apod.).

Významným počinem byly samostatné kulturní pořady věnované významným osobnostem regionu: Pocta Františky Kyselkové (2015) - k 150. výročí narození sběratelky lidových písní Františky Kyselkové (Muzeum Vysočiny Třebíč, příspěvková organizace ve spolupráci s brněnským pracovištěm Etnologického ústavu AV ČR).

Pocta Zdenky Jelínkové (2015) - k 95. výročí narození a 10. výročí úmrtí sběratelky lidových tanců a etnochoreoložky Zdenky Jelínkové (Muzeum Vysočiny Třebíč, příspěvková organizace).

Prostřednictvím grantových programů Fondu Vysočiny byla realizována podpora subjektů a spolků zaměřených na oblast tradiční lidové kultury. Jednalo se zejména o grantový program

Regionální kultura určený na podporu neprofesionálních kulturních aktivit, živé kultury, a grantový program Edice Vysočiny, dále o poskytnutí dotací v oblasti neprofesionálního umění pro pořadatele krajských postupových a národních přehlídek v oblasti neprofesionálního umění a účinkujícím při jejich účasti na národní přehlídce.

○ Mezinárodní spolupráce

V letech 2015-2017 navázána spolupráce Regionálního pracoviště s paměťovými institucemi spolkové země Dolní Rakousko a spolkové země Horní Rakousko se zaměřením na tradiční lidovou kulturu (Brandlhof, Museumsdorf Niedersulz, Volkskultur Niederösterreich).

Výsledkem bylo zapojení Regionálního pracoviště a odborných pracovníků krajských příspěvkových organizací zřizovaných na úseku kultury (muzeí) do přípravy dvou přeshraničních projektů v rámci programu INTERREG V-A Rakousko–Česká republika 2014-2020, jejichž realizace bude probíhat v následujících třech letech.

Další příklady mezinárodní spolupráce:

- etnografické sbírky muzeí, převážně betlémy Muzea Vysočiny Třebíč, příspěvkové organizace, jsou každoročně prezentovány na zahraničních výstavách, např. Řím (Itálie), Vösendorf (Rakousko),
- 2014/2015 - spolupráce na výstavě Tradiční zvyky v České republice (výstava pořádaná Národním muzeem, místo konání: Národní české a slovenské muzeum a knihovna ve státě Iowa, USA,
- 2015 - spolupráce na výstavě Velikonoční zvyky v Evropě (fotografie z výzkumu), Sorbisches Museum Bautzen, Německo,
- 2015 - spolupráce se Saskou zemskou radou pro venkovské oblasti (Nebelschütz, Německo) v tamním vydavatelském projektu Týdenní diář pro žáky 2. až 4. tříd ve školním roce 2015/2016 obsahující tradice a zvyky ve venkovských oblastech Evropy (fotografie z výzkumu, texty),
- 2016 - spolupráce na výstavě Mezinárodní vesnice ve skanzenu v Bukurešti (krojové součástky z Podhorácka), Muzeul Național al Satului "Dimitrie Gusti", Rumunsko ad.

3.4 Regionálně významné prvky tradiční lidové kultury

Na území kraje je dodnes dochováno poměrně velké množství „živých“ regionálních prvků, které jsou dodnes předávány z generace na generaci v místech svého vzniku. Jejich nositeli jsou nejčastěji obce či spolky.

V roce 2013, v souladu s doporučením celostátní koncepce vést soupisy regionálně významných projevů tradiční lidové kultury, usnesením č. 2089/38/2013/RK schválila Rada Kraje Vysočina Pravidla Rady Kraje Vysočina pro vedení Seznamu nemateriálních statků tradiční lidové kultury Kraje Vysočina (dále též „krajský seznam“) a jeho vedením pověřila Regionální pracoviště.

Účelem Seznamu nemateriálních statků tradiční lidové kultury Kraje Vysočina je ochrana, zachování, identifikace, rozvoj a podpora nemateriálního kulturního dědictví na území Kraje Vysočina. Pravidla upravují způsob nominace a zápis nemateriálních statků na krajský seznam. K posuzování nominací byla jako poradní orgán Regionálního pracoviště vytvořena Odborná pracovní skupina složená z odborných pracovníků krajských muzeí a zástupce Odboru kultury, památkové péče a cestovního ruchu Krajského úřadu Kraje Vysočina.

Seznam nemateriálních statků tradiční lidové kultury Kraje Vysočina:

Položka:	Název:	Nositel:
1/2014	Běh o Barchan	Město Jemnice
2/2014	Skřipácká muzika na Jihlavsku	Pramínek Jihlava, z.s.
3/2014	Betlémská cesta v Třešti	Spolek přátel betlémů v Třešti

4/2015	Obchůzka královniček na Velkobítešsku	Muzejní spolek Velkobíteška, Obec Březské a Město Velká Bíteš
5/2016	Historický morový průvod v Brtnici	Město Brtnice, Římskokatolická farnost Brtnice
6/2017	Jihlavský havířský průvod	Jihlavský havířský průvod, z.s.

(stav k 31. 12. 2017)

Nejvýznamnější položky z krajského seznamu lze nominovat na Seznam nemateriálních statků tradiční lidové kultury České republiky („národní seznam“).

Národní seznam obsahuje dvacet dva položek (k 31. 12. 2017), čtyři z nich jsou z Kraje Vysočina.

V roce 2013 byl na Seznam nemateriálních statků tradiční lidové kultury České republiky zapsán Běh o Barchan.

Od roku 2014 je podmínkou pro zápis na Seznam nemateriálních statků tradiční lidové kultury České republiky předchozí zápis na krajský seznam.

V letech 2015-2017 úspěšně předloženy z Kraje Vysočina 3 nominace na zápis nemateriálních statků na Seznam nemateriálních statků tradiční lidové kultury České republiky (předkladatelem Muzeum Vysočiny Třebíč, příspěvková organizace):

Betlémská cesta v Třešti (2015)

Skřipácká muzika na Jihlavsku (2016)

Historický morový průvod v Brtnici (2017)

Zápisem čtyř nemateriálních statků se Kraj Vysočina řadí mezi regiony s největším počtem nemateriálních statků zapsaných na Seznamu nemateriálních statků tradiční lidové kultury České republiky.

3.5 Lidová řemesla

Péče o lidová řemesla a lidovou uměleckou výrobu, jejich ochrana, uchování, dokumentace, prezentace a předávání dalším generacím je jedním z prioritních témat v péči o TLK. Jedná se o zhotovení předmětů z přírodních materiálů tradičními technologickými postupy, které představují významnou část regionálních a národních tradic.

Vytváření podmínek pro uchování, identifikaci těchto jevů TLK, zachycení technologických postupů současných tvůrců, mapování zachovaných, ohrožených a zanikajících řemesel má širokou podporu i v Kraji Vysočina. Vedle dokumentace, identifikace je záměrem i postihnouti proměn řemesel v průběhu času, získání dokladů o materiálech, technologiích a historii jednotlivých řemeslných činností - oborů.

V roce 2015 přistoupil Kraj Vysočina k systému vlastního oceňování v podobě udělování titulu „Mistr tradiční rukodělné výroby Kraje Vysočina“, kterým veřejně uznává a podporuje řemeslné výrobce, kteří dokonale ovládají postupy, dovednosti, popř. technologie v daném oboru tradiční rukodělné výroby, prezentují je na veřejnosti a přiměřeně svým možnostem své znalosti a zkušenosti předávají dalším generacím. Způsob předkládání a hodnocení návrhů a udělení titulu upravují Zásady Zastupitelstva Kraje Vysočina pro udělení titulu „Mistr tradiční rukodělné výroby Kraje Vysočina“.

V souladu se Zásadami Zastupitelstva Kraje Vysočina pro udělení titulu Mistr tradiční rukodělné výroby Kraje Vysočina rozhoduje o udělení titulu Zastupitelstvo Kraje Vysočina.

Pracovníci Regionálního pracoviště ve spolupráci s etnografy a odbornými pracovníky krajských muzeí zajišťují:

- vedení seznamu tvůrců tradiční rukodělné výroby, řemeslných oborů působících na území kraje

- dokumentaci současného stavu tradiční rukodělné výroby na území kraje
- ve spolupráci s nominovanými zpracování nominačních listů na Seznam Mistrů tradiční rukodělné výroby Kraje Vysočina

Titul Mistr tradiční rukodělné výroby Kraje Vysočina dosud obdrželi:

Poř. č.	Jméno a příjmení držitele titulu:	Obor, ve kterém působí:
1.	Drahomír Smejkal	výsek pilníků a rašplí
2.	Aleš Uherka	tradiční kolářství
3.	Hana Šmikmátorová	malování horáckých kraslic
4.	Jindřich Toman	výroba štípaných holubiček
5.	Jindřich Holub	výroba šindele
6.	Marie Žilová	textil – zmenšené repliky krojů a krojových součástek
7.	Eva Jurmanová	textil - zmenšené repliky krojů a krojových součástek
8.	Jaroslav Fieger	kámen, kamenictví

(stav k 31. 3. 2018)

Zachování „dovedností spojených s lidovými řemesly“ je i součástí Úmluvy o zachování nemateriálního kulturního dědictví. Od roku 2001, dle nařízení vlády ze dne 16. 12. 2002 č.5/2003 Sb., o oceněních v oblasti kultury, udělovaných Ministerstvem kultury, ve znění pozdějších předpisů, je na národní úrovni každoročně udělován titul „Nositel tradice lidových řemesel“ inspirovaný světovým projektem UNESCO „Žijící lidské poklady“. Jedná se o zvláštní formu oceňování lidových řemeslníků, jejich dovedností, znalostí postupů a technologií tradičních lidových řemesel, zejména těch, kterým hrozí zánik.

Titul Nositel tradice lidových řemesel z Kraje Vysočina obdržel:

Drahomír Smejkal, obor ruční výroba pilníků a rašplí (rok 2005)

Aleš Uherka, obor tradiční kolářství (2015).

3.6 Lidové stavitelství

Přestože Koncepce péče o tradiční lidovou kulturu v České republice na léta 2016-2020 je zaměřena pouze na nemotné kulturní dědictví, krajská koncepce se dotýká i lidového stavitelství.

Lidové stavitelství je na Vysočině zastoupeno četnými stavbami, které zde po staletí vznikaly a spoluutvářely ráz krajiny. Představuje nedílnou součást života a krajiny zdejších obyvatel.

Zájem o lidové stavitelství, které zahrnuje veškeré tradiční stavební projevy venkovského a maloměstského prostředí, vychází z českého národního uvědomění v 19. století.

Pro lidovou architekturu, která vznikla umem a zručností mnohdy neznámých stavitelů, je charakteristické použití tradičních místních materiálů, respektování lokálních zvláštností, místních podmínek, důraz na funkčnost. Celkový vzhled a pojetí pak výrazně ovlivňovaly rozdílné přírodní podmínky a majetkové poměry.

Cenné architektonické prvky (zemědělské usedlosti, chalupy) nalezneme dodnes především ve vesnických památkových rezervacích a vesnických památkových zónách, ale i jednotlivě v obcích a městech našeho kraje. V největší míře v severní části Horácka, na Žďársku a Novoměstsku.

Vesnické památkové rezervace Krátká, Křížánky, etnograficky zajímavější oblast severního Horácka, reprezentují především roubené a zděné usedlosti. S hodnotnými objekty lidové architektury se zde setkáváme i mimo památkově chráněná území (například v obci Sněžné, Herálec, Blatiny, Daňkovic).

Svá specifika má však i lidová architektura např. v oblasti bývalého jihlavského jazykového ostrova, odlišná oproti dalším oblastem Horácka svou stavební dispozicí i výtvarným pojetím. Díky několikaletému plošnému mapování lidové architektury na území bývalého okresu Jihlava (2010-2013) se tak naskýtá možnost srovnání jednotlivých lokalit. Ojedinelé je enormní využití kamene jako stavebního prvku ve stavitelství, a to v oblastech jeho těžby (Mrákotínsko, Lhotka).

K mimořádně vzácným objektům lidové architektury v kraji patří především dvě národní kulturní památky. Jedná se o skanzen tzv. Michalův statek (Pohled u Světlé nad Sázavou), ve kterém se nachází expozice zaměřená na ucelený obraz života selského lidu v období mezi koncem třicetileté války a zrušením roboty v Čechách a o objekt Štáflový chalupy nacházející se v městském prostředí Havlíčkova Brodu. Nejstarší části chalupy jsou datovány do 16. století. K vidění je zde mj. i tzv. černá kuchyně nebo zachovalý povalový strop. Obě památky jsou přístupné veřejnosti.

K dalším významným stavbám lidového stavitelství patří např. Pachtův špejchar ve Stanovicích (Nová Cerekev) nebo Nápravníkovo stavení v Humpolci, které je posledním příkladem původní zástavby čtvrti zvané Zichpil. Po rozsáhlé rekonstrukci (2010-2012) se dveře stavení otevřely veřejnosti, která má možnost prostřednictvím dochovaných artefaktů hmotné lidové kultury proniknout do života místních obyvatel, převážně tkalců, na přelomu 19. a 20. století.

Příkladem drobné lidové architektury jsou kapličky, kříže, boží muka apod. Tyto drobné stavby sakrálního charakteru jsou vyjádřením hluboké křesťanské víry, úcty obyvatel k Bohu, místem k odpočinku i nezbytnou součástí života obce. Byly stavěny na křižovatkách a u důležitých cest, v místech významných událostí nebo v romantických zákoutích vybízejících k výhledu do krajiny a k rozjímání.

K prezentaci lidové architektury na Vysočině přispěla mj. i realizace projektu Kulturní a přírodní dědictví (2010-2011), podpořeného z finančních prostředků EU prostřednictvím ROP JV, jehož výstupem je mj. webový portál Kulturní a přírodní dědictví Kraje Vysočina www.dedictvivysociny.cz, v rámci kterého došlo ke zmapování mnohých zajímavých objektů lidové architektury na Vysočině.

U příležitosti národního vyhlášení Roku lidové architektury v roce 2013 probíhala v Kraji Vysočina putovní výstava Lidová architektura Kraje Vysočina – nedoceněná a opomíjená. Ke spolupráci přizval Kraj Vysočina obce, organizace i odbornou veřejnost. Dalším příkladem mohou být výstupy víceletého mapování lidové architektury na území bývalého okresu Jihlava, také na Třebíčsku a Žďársku apod.

Jednou z dalších příležitostí, jak přispět k rozšíření povědomí o významu lidového stavitelství, uvědomění si hodnot, jak uchovat respekt k území, je zvýšení zájmu o regionální dějiny a zprostředkování poznatků o lidovém stavitelství široké veřejnosti. Zde se nabízí zapojení Kraje Vysočina do počínajícího prezentovaného v některých krajích v podobě tzv. Dnů lidové architektury, jejichž smyslem a cílem je představit tyto lidové památky jako specifické sídelní celky vyvíjející se po dlouhá staletí, a zanechávající cenný doklad v podobě hmotného kulturního dědictví dalším generacím.

Přehled vesnických památkových rezervací a vesnických památkových zón⁴ v Kraji Vysočina:

⁴ Památkové rezervace jsou území, jejichž charakter a prostředí určuje soubor nemovitých kulturních památek, popřípadě archeologických nálezů. Vláda České republiky nařízením prohlašuje tato území jako celek za památkovou rezervaci a stanovuje podmínky pro zabezpečení její ochrany. Tyto podmínky se mohou v potřebném rozsahu vztahovat i na nemovitosti na území památkové rezervace, které nejsou kulturními památkami.

Památkové zóny jsou území sídelního útvaru nebo jeho části s menším podílem kulturních památek, historické prostředí nebo část krajinného celku, které vykazují významné kulturní hodnoty, jenž může Ministerstvo kultury České republiky po projednání s orgánem kraje v přenesené působnosti prohlásit za památkovou zónu a určit podmínky její ochrany.

Vesnické památkové rezervace:

Vesnická památková rezervace Dešov
Vesnická památková rezervace Krátká (Sněžné)
Vesnická památková rezervace Křižánky

Vesnické památkové zóny:

Vesnická památková zóna Boňov (Jaroměřice nad Rokytnou)
Vesnická památková zóna Petrovice (Štoky)
Vesnická památková zóna Ubušínek
Památková zóna s dochovanými soubory lidové architektury Praskolesy (Mrákotín)
Památková zóna s dochovanými soubory lidové architektury Zhoř (Pacov)

3.7 Folklorní hnutí

Přestože řada folklorních jevů ve své původní formě zanikla, v některých lokalitách tvoří nadále významnou součást regionální identity.

Zastřešující organizací v kraji, která se věnuje folkloru, je Horácké folklorní sdružení, z. s. (HORFOS). Horácké folklorní sdružení působí v Kraji Vysočina od roku 1992 a jeho členem je v současné době na 20 folklorních souborů a skupin. Počet nezobrazuje celkový počet folklorních souborů působících v kraji, neboť členství v HORFOSu je dobrovolné. HORFOS poskytuje metodickou pomoc členským folklorním souborům a je hlavním organizátorem a koordinátorem oblastních a krajských postupových přehlídek dětských folklorních souborů v regionu.

Činnost folklorních skupin a souborů spočívá v uchování, prezentaci, popularizaci a předávání místních projevů tradiční lidové kultury, regionálních zvyklostí a obyčejů dalším generacím.⁵

Činnost jednotlivých folklorních skupin a souborů podporuje Kraj Vysočina zejména prostřednictvím vyhlášených programů účelového rozvojového fondu Fondu Vysočiny. Jedná se prioritně o grantový program „Regionální kultura“, podporující neprofesionální kulturní aktivity, z dalších dotačních titulů pak „Pravidla Rady Kraje Vysočina pro poskytování finančních příspěvků v oblasti neprofesionálního umění“ (dotační titul na podporu regionálních postupových nebo národních přehlídek pořádaných na území kraje).

Formou účelové dotace podporuje Kraj Vysočina činnost Horáckého folklorního sdružení, z. s., jako zastřešující organizace folklorních souborů a skupin v kraji (od roku 2014).

Tradiční folklorní festivaly pořádané v Kraji Vysočina:

Název:	Charakteristika:	Pořadatel:
Bramborobraní (Třebíč)	přehlídka folklorních souborů; lidové tance, kroje, zvyky a bramborové speciality	Městské kulturní středisko, Třebíč
Folklor v máji (Telč)	setkání folklorních souborů a řemeslný trh	Město Telč a folklorní soubor Podjavořičan
Horácko zpívá a tančí (Světlá nad Sázavou)	největší bienálový festival horáckých souborů na Vysočině	Město Světlá nad Sázavou a Dětský folklorní soubor Škubánek

⁵ Folklor = osobité, formální a obsahově vyhraněné projevy hudební, slovesné, taneční a dramatické kultury, závislé na tradování a těsném spojení se způsobem života, zvyklostmi a myšlením venkovského zemědělského obyvatelstva i městského lidu. Folklorismus = označuje existenci využití, adaptaci a přeměnu tradičních jevů lidové kultury v nepůvodních podmínkách (kultura předváděna) (Zdroj: TYLLNER, Lubomír – TONCROVÁ, Marta: Folklorismus. In: BROUČEK, Stanislav – JERÁBEK, Richard (eds.): Lidová kultura. Národopisná encyklopedie Čech, Moravy a Slezska. Praha: Mladá fronta, 2007, s. 220.)

Setkání na Podhorácku (Velká Bíteš)	přehlídka folklorních souborů a krojovaných skupin z Podhorácka, sousedních regionů a hostů	Informační centrum a klub kultury města Velké Bíteše
-------------------------------------	---	--

Tradiční přehlídky folklorních souborů v oboru tanec a zpěv pořádané v Kraji Vysočina:

Název:	Charakteristika:	Pořadatel:
Zpěváček	krajská postupová přehlídka v rámci celostátní soutěže dětských zpěváků lidových písní	Horácké folklorní sdružení, z.s.
Přehlídka dětských folklorních souborů	krajské postupové kolo	Horácké folklorní sdružení, z.s.
Tvůrčí taneční dílna	celostátní přehlídka choreografií folklorních souborů	NIPOS-ARTAMA

3.8 Mezinárodní spolupráce

Rovněž v oblasti mezinárodní spolupráce Kraj Vysočina usiluje o prezentaci svého kulturního dědictví, a s ním i tradiční lidové kultury. Mezinárodní spolupráce je v této oblasti založená především na realizaci společných výstav, seminářů pro odbornou veřejnost, na vzájemné účasti folklorních souborů na festivalech, přehlídkách apod., postupně je snaha spolupráci rozšířit na vybraná etnografická témata.

Kraj Vysočina rozvíjí a podporuje mezinárodní spolupráci přinášející výměnu zkušeností a příkladů dobré praxe, podporuje zapojení se do mezinárodních projektů a navázání profesních kontaktů, rozvoje kulturního povědomí, jazykových zkušeností, osobního rozvoje občanů Vysočiny.

Prioritou je spolupráce s partnerskými regiony. Kraj Vysočina má uzavřeny dohody o spolupráci se šesti regiony v zahraničí, které tak mají status partnerských regionů: od roku 2002 spolková země Dolní Rakousko, od roku 2006 Nitranský samosprávný kraj (Slovensko) a Champagne-Ardenne (dnes region s názvem Grand Est, Francie), od roku 2008 Zakarpatská oblast Ukrajiny a od roku 2014 Minská oblast Běloruska a čínská provincie Hubei. Kraj Vysočina má formou nestálého zastoupení svého zástupce v Bruselu a je členem mj. meziregionálního uskupení v Evropském regionu Dunaj – Vltava, který sdružuje české, rakouské a německé regiony. Mezinárodní spolupráce probíhá i s dalšími důležitými partnery Kraje Vysočina v zahraničí, například se subjekty z finského města Tampere či z Tchaj-wanu. Nejuzší spolupráce v oblasti tradiční lidové kultury probíhá se spolkovou zemí Dolní Rakousko. V rámci uzavřené Dohody o spolupráci mezi spolkovou zemí Dolní Rakousko a kraji Jihočeským, Jihomoravským a Krajem Vysočina byly v minulých letech podpořeny četné vzájemné aktivity. V rámci Operačního programu Cíl 3 Evropská územní spolupráce Rakousko - Česká republika 2007-2013 byl v letech 2011-2014 realizován mj. projekt „Porta culturae“, jehož součástí bylo téma betlémských souborů s výstupem v podobě semináře „Je betlémské živé?“, výstava „České a rakouské betlémy“ (2011), z dalších témat „Terénní etnografické práce“ (2013).

Pro vymezené období tohoto koncepčního dokumentu je prioritou Kraje Vysočina ve spolupráci se spolkovou zemí Dolní Rakousko realizace dvou stěžejních projektů v rámci přeshraniční spolupráce Interreg V-A Rakousko-Česká republika 2014-2020:

Projekt I-CULT: Mezinárodní kulturní platforma, kde jedním ze 4 stěžejních témat spolupráce 4 příhraničních krajů (Kraj Vysočina, Jihočeský kraj, Jihomoravský kraj, spolková země Dolní Rakousko) je téma etnografie. Tříletý projekt byl doporučen k financování v druhé polovině roku 2017.

Druhým je projekt Lidová kultura / Volkskultur AT-CZ, projekt 4 krajů (Jihočeského kraje, Dolního Rakouska, Horního Rakouska a Kraje Vysočina) zaměřený výhradně na oblast tradiční lidové kultury. Cílem tříletého projektu je propojení dosud regionálně izolovaných

aktivit v oblasti tradiční lidové kultury, jejich společná prezentace obyvatelům regionů i jejich návštěvníkům, obecné zvýšení povědomí a zájmu o oblast nemateriálního kulturního dědictví a vzájemné zatraktivnění příhraničních regionů jako regionů s bohatou tradiční lidovou kulturou.

4 SWOT analýza

Silné stránky

- S1 Četnost dochovaných, udržovaných a stále živých prvků tradiční lidové kultury
- S2 Existence Regionálního pracoviště tradiční lidové kultury v Kraji Vysočina
- S3 Zkvalitňování podmínek pro odbornou muzejní práci, podpora ze strany zřizovatele
- S4 Úzká spolupráce Regionálního pracoviště s odbornými i vědeckými institucemi zaměřenými na oblast TLK (Etnologický ústav Akademie věd ČR Brno, Národní ústav lidové kultury, Česká národopisná společnost, Asociace muzeí a galerií ČR – Etnografická komise)
- S5 Existence celostátních a vlastních koncepčních dokumentů pro oblast TLK a jejich pravidelná aktualizace
- S6 Bohatý etnografický sbírkový fond na území kraje
- S7 Poměrně silná identifikace obyvatel s krajem
- S8 Činnost spolků a místních komunit s živou tradiční kulturou

Slabé stránky

- W1 Nedostatečné povědomí široké veřejnosti o významu hodnot TLK
- W2 Nedostatečný počet etnografů působících ve sbírkotvorných organizacích na území kraje
- W3 Nedostatek finančních prostředků na akvizice, konzervování, restaurování a dokumentaci v oblasti tradiční lidové kultury
- W4 Množství dosud nezdokumentovaných jevů tradiční lidové kultury v kraji
- W5 Nedostatečné začlenění TLK v rámci školního i mimoškolního vzdělávání

Příležitosti

- O1 Výraznější prezentace a propagace TLK, zvýšení povědomí široké veřejnosti o významu TLK
- O2 Zapojení Regionálního pracoviště do nadregionálních projektů a výzkumů
- O3 Využití regionálních poznatků o TLK pro školní i mimoškolní vzdělávání dětí a mládeže
- O4 Užší vzájemná spolupráce s Horáckým folklorním sdružením, z. s.
- O5 Využití potenciálu TLK k přeshraniční a mezinárodní spolupráci

Ohrožení

- T1 Ekonomická nestabilita a v důsledku toho nenaplnění vytyčených úkolů
- T2 Nedostatečná informovanost o významu TLK vedoucí k nezájmu o tuto oblast u široké veřejnosti
- T3 Absence TLK ve výchovně-vzdělávacích programech vedoucí k nedostatečnému generačnímu předávání tradiční lidové kultury jako nedílné součásti kulturního dědictví
- T4 Snížení zájmu o tradiční formy kultury způsobené demografickými změnami a generační výměnou, urbanizací, globalizací a technologickými změnami

5 Cíle péče o tradiční lidovou kulturu v Kraji Vysočina na období 2018–2021

5.1 Předmět péče

Ve shodě s Úmluvou o zachování nemateriálního kulturního dědictví, která je platná pro Českou republiku od 18. května 2009, a Konceptí účinnější péče o tradiční lidovou kulturu v České republice je nemateriálním dědictvím vnímána zejména nemateriální složka tradiční lidové kultury. Jevy nemateriální tradiční lidové kultury je nutné vnímat jako významné a výrazné prvky historické paměti národa.

K prvkům nemateriální složky tradiční lidové kultury jsou dle přijaté Úmluvy o zachování nemateriálního kulturního dědictví řazeny: zkušenosti, znázornění, vyjádření, znalosti, dovednosti, jakož i nástroje, předměty, artefakty a kulturní prostory s nimi související, které společností, skupiny a v některých případech též jednotlivci považují za součást svého nemateriálního kulturního dědictví. Toto nemateriální kulturní dědictví, předávané z pokolení na pokolení, je společnostmi a skupinami lidí neustále přetvářeno v závislosti na jejich prostředí, na jejich interakci s přírodou a na jejich historii, dává jim pocit identity a kontinuity, podporuje úctu ke kulturní rozmanitosti a lidské tvořivosti s přihlédnutím k historickým vlivům a tradicím jiných národností historicky sídlících a dlouhodobě ovlivňujících kulturu na českém území.

Takto vymezená nemateriální složka tradiční lidové kultury se projevuje především v těchto oblastech:

- ústní tradice a vyjádření
- interpretační umění
- společenské zvyklosti, obřady a slavnostní události
- vědomosti a zkušenosti týkající se přírody a vesmíru
- dovednosti spojené s tradičními řemesly.

5.2 Cíle péče

Stěžejním cílem je pokračovat v péči o TLK, ochraně a dokumentaci dochovaných projevů tradiční lidové kultury a jejich předání příštím generacím:

- navázat na opatření vedoucí k ochraně a uchování dosud existujících prvků TLK
- pokračovat v systematické identifikaci a dokumentaci jevů TLK na celém území kraje, včetně zachycení přirozeného vývoje těchto jevů
- popularizovat výsledky výzkumů a dokumentace, prezentovat je odborné i široké veřejnosti, vč. vytváření a průběžného doplňování elektronických databází za využití soudobých technologií
- pokračovat ve vedení soupisu nejvýznamnějších projevů TLK prostřednictvím Seznamu nemateriálních statků tradiční lidové kultury Kraje Vysočina, jeho pravidelná aktualizace, vč. periodické redokumentace zapsaných statků
- pokračovat v dokumentaci lidových řemesel, lidových řemeslníků s výjimečnými rukodělnými hodnotami, vč. mapování technologií a znalostí postupů
- pokračovat v zahájených aktivitách směřujících k začlenění TLK do výchovně-vzdělávacích aktivit, školního a mimoškolního vzdělávání (aktivní spolupráce se základními školami, základními uměleckými školami apod.)
- posílení povědomí o bohatství kulturního dědictví na území regionu i v příhraničních regionech

5.3 Nástroje

K naplnění cílů jsou využívány zejména nástroje ekonomické, metodické a institucionální:

Ekonomické:

- stabilní podmínky, vícezdrojové financování
- institucionální podpora
- finanční podpora na regionální i národní úrovni
- systémové a individuální dotace Kraje Vysočina (grantové programy Fondu Vysočiny apod.), příspěvek na provoz a činnost Regionálního pracoviště tradiční lidové kultury při Muzeu Vysočiny Třebíč, příspěvkové organizaci a na muzejní činnosti v oblasti etnografie ve sbírkotvorných organizacích zřizovaných Krajem Vysočina
- dotační programy Ministerstva kultury, měst a obcí určené k podpoře místních a regionálních tradic
- evropské a přeshraniční programy

Metodické:

- Pravidla Rady Kraje Vysočina pro vedení Seznamu nemateriálních statků tradiční lidové kultury Kraje Vysočina
- Zásady Zastupitelstva Kraje Vysočina pro udělení titulu „Mistr tradiční rukodělné výroby Kraje Vysočina“
- systematická dokumentace TLK v rámci kraje
- Koncepce péče o tradiční lidovou kulturu v Kraji Vysočina
- Koncepce účinnější péče o tradiční lidovou kulturu v České republice

Institucionální:

- existence Regionálního pracoviště tradiční lidové kultury v Kraji Vysočina
- síť odborných pracovišť napříč ČR, tj. regionálních pracovišť tradiční lidové kultury v jednotlivých krajích ČR a jejich koordinovaná péče prostřednictvím Ministerstva kultury, resp. Národního ústavu lidové kultury ve Strážnici
- existence krajských i celostátních institucí a organizací zabývajících se v rámci své hlavní činnosti i problematikou TLK
- působnost Horáckého folklorního sdružení, z.s., které je do jisté míry zastřešující organizací folklorních souborů (členství je dobrovolné)

6 Úkoly k naplnění cílů stanovených pro oblast tradiční lidové kultury v Kraji Vysočina na období 2018-2021

Konkrétní úkoly stanovené v souladu s Koncepcí účinnější péče o tradiční lidovou kulturu v České republice na období 2016-2020, se specifickými potřebami kraje a v návaznosti na koncepční dokument Koncepce péče o tradiční lidovou kulturu v Kraji Vysočina na období 2015–2017

6.1 Identifikace projevů tradiční lidové kultury

Navázat na dosavadní výzkum projevů TLK na území kraje

- Provádět nadále identifikaci projevů TLK

Odpovědnost: Regionální pracoviště ve spolupráci s odbornými pracovníky příspěvkových organizací zřízovaných Krajem Vysočina na úseku kultury

- Etnokartograficky zpracovávat „žijící“ identifikované projevy TLK na úrovni kraje

Odpovědnost: Regionální pracoviště ve spolupráci s odbornými pracovníky příspěvkových organizací zřízovaných Krajem Vysočina na úseku kultury

- Podporovat vytváření standardního názvosloví projevů TLK

Odpovědnost: Regionální pracoviště ve spolupráci s odbornými pracovníky příspěvkových organizací zřízovaných Krajem Vysočina na úseku kultury

- Využívat a doplňovat síť dobrovolných neprofesionálních dokumentátorů (zpravodajů, kronikářů) pro identifikaci a dokumentaci projevů TLK

Odpovědnost: Regionální pracoviště ve spolupráci s odbornými pracovníky příspěvkových organizací zřízovaných Krajem Vysočina na úseku kultury

6.2 Dokumentace projevů tradiční lidové kultury

- Provádět periodické dokumentace projevů TLK, zejména těch, které jsou bezprostředně ohroženy a tyto dokumentovat v pravidelných cyklech podle stupně ohrožení

Odpovědnost: Regionální pracoviště ve spolupráci s odbornými pracovníky příspěvkových organizací zřízovaných Krajem Vysočina na úseku kultury

- Podporovat v návaznosti na výsledky dotazníkového šetření „Identifikace a dokumentace TLK v České republice“ (2006-2010) pokračování v průběžné dokumentaci projevů TLK s využitím elektronické publikace NÚLK „Elektronická metodická příručka pro další využití výsledků výzkumu Identifikace a dokumentace tradiční lidové kultury v České republice“

Odpovědnost: Regionální pracoviště ve spolupráci s odbornými pracovníky příspěvkových organizací zřízovaných Krajem Vysočina na úseku kultury

- Vytvářet podmínky pro shromažďování, evidování, zpracovávání, rozšiřování a péči o sbírkové fondy etnografické povahy na území kraje

Odpovědnost: Regionální pracoviště ve spolupráci s krajskými sbírkotvornými institucemi (muzei), Odbor kultury, památkové péče a cestovního ruchu Krajského úřadu Kraje Vysočina

- Vytvářet a aktualizovat elektronické databáze a tyto zpřístupňovat ve smyslu autorského zákona zdarma odborné i laické veřejnosti

Odpovědnost: Regionální pracoviště ve spolupráci s odbornými pracovníky příspěvkových organizací zřízovaných Krajem Vysočina na úseku kultury

- Vést a průběžně doplňovat soupis nejvýznamnějších jevů TLK v Kraji Vysočina prostřednictvím „Seznamu nemateriálních statků tradiční lidové kultury Kraje Vysočina“, vč. pravidelné aktualizace a periodické redokumentace zapsaných statků

Odpovědnost: Regionální pracoviště ve spolupráci s odbornými pracovníky příspěvkových organizací zřízovaných Krajem Vysočina na úseku kultury

- Rozvíjet odbornou, informační, školící a metodologickou činnost

Odpovědnost: Regionální pracoviště

- Zapojit studenty vysokých škol do terénních výzkumů a dokumentace TLK, využívat studentských diplomových, ročníkových a seminárních prací a navázané spolupráce se vzdělávacími institucemi

Odpovědnost: Regionální pracoviště ve spolupráci s krajskými sbírkotvornými institucemi (muzei)

6.3 Uchovávání, šíření, prezentace a předávání hodnot tradiční lidové kultury

- Cíleně podporovat a posilovat celospolečenskou prestiž tradiční lidové kultury jako specifické součásti kulturního dědictví, spolupracovat s regionálními i celostátními institucemi a organizacemi zabývajícími se problematikou TLK

Odpovědnost: Regionální pracoviště, Odbor kultury, památkové péče a cestovního ruchu Krajského úřadu Kraje Vysočina

- Podporovat osvojování místních a regionálních projevů tradiční lidové kultury

Odpovědnost: Regionální pracoviště ve spolupráci se vzdělávacími institucemi

- Zpracovávat přehledy a spravovat databáze regionálních akcí zaměřených na uchování a prezentaci prvků tradiční lidové kultury (lidových slavností a oslav, výročních obřadů a obyčejů, poutí, masopustních obchůzek, vítání jara, pálení čarodějnic apod.), tyto zpřístupňovat široké veřejnosti

Odpovědnost: Regionální pracoviště ve spolupráci s Horáckým folklorním sdružením, z.s.

- Mapovat aktivitu folklorních souborů v kraji, vést a pravidelně aktualizovat databázi folklorních souborů, nejvýznamnějších folklorních festivalů, přehlídek a soutěží

Odpovědnost: Regionální pracoviště ve spolupráci s Horáckým folklorním sdružením, z.s., Odbor kultury, památkové péče a cestovního ruchu Krajského úřadu Kraje Vysočina

- Zabezpečit dostupnost informací o TLK široké veřejnosti prostřednictvím sítě knihoven, muzeí a dalších kulturních institucí

Odpovědnost: Regionální pracoviště ve spolupráci s odbornými pracovníky příspěvkových organizací zřízených Krajem Vysočina na úseku kultury

- Veřejně prezentovat a popularizovat činnost odborných pracovníků, sbírkotvorných institucí - prostřednictvím přednášek, výstavních, edukačních, edičních a doprovodných programů, webových stránek, apod.

Odpovědnost: Regionální pracoviště ve spolupráci s odbornými pracovníky příspěvkových organizací zřízených Krajem Vysočina na úseku kultury

- Zapojit oblasti TLK do volnočasových aktivit v podobě realizace výchovně-vzdělávacích programů zaměřených na širokou veřejnost, především děti a mládež za účelem seznamování s místními a regionálními projevy TLK, ve spolupráci se vzdělávacími institucemi (ZUŠ, DDM apod.)

Odpovědnost: Regionální pracoviště ve spolupráci s Horáckým folklorním sdružením, z.s.

- Motivovat neprofesionální umělecké aktivity prostřednictvím grantové podpory
 - a) pořádání místních, regionálních, národních a mezinárodních folklorních festivalů, slavností, přehlídek, soutěží a tvůrčích dílen, jejichž náplní je nejen prezentace, ale i předávání hodnot tradiční lidové kultury
 - b) publikační činnost tematicky zaměřená na TLK
 - c) vystavování hmotných artefaktů TLK
 - d) předvádění jevů TLK – obyčeje, obřady, zpěv, hudba, tanec, technologické postupy apod.

Odpovědnost: Odbor kultury, památkové péče a cestovního ruchu Krajského úřadu Kraje Vysočina ve spolupráci s Regionálním pracovištěm

- Pokračovat ve veřejném oceňování péče o tradiční lidovou kulturu na území kraje
 - a) udělovat titul Mistr tradiční rukodělné výroby Kraje Vysočina
 - b) veřejně oceňovat významné regionální jevy, tzv. nemateriální statky

Odpovědnost: Odbor kultury, památkové péče a cestovního ruchu Krajského úřadu Kraje Vysočina ve spolupráci s Regionálním pracovištěm

- Provéřit a iniciovat možnost zapojení Kraje Vysočina do tzv. Dnů lidové architektury pořádaných ve vybraných krajích České republiky, příp. vytvořit vlastní systém cílené prezentace lidového stavitelství

Odpovědnost: Regionální pracoviště ve spolupráci s Odborem kultury, památkové péče a cestovního ruchu Krajského úřadu Kraje Vysočina

- Vytvořit v regionu zázemí pro prezentaci všech forem tradiční lidové kultury – zpřístupnění Centra tradiční lidové kultury v Kraji Vysočina k prezentaci živých projevů TLK pod vedením odborných pracovníků (ukázky řemeslných technologií, obřadů, obyčejů, zvyků, hudby, tance, za spolupráce řemeslníků, folklorních souborů apod.)

Odpovědnost: Regionální pracoviště ve spolupráci s Odborem kultury, památkové péče a cestovního ruchu Krajského úřadu Kraje Vysočina

6.4 Mezinárodní spolupráce

- Podporovat mezinárodní spolupráci v oblasti dokumentace, propagace, prezentace a ochrany jevů TLK

Odpovědnost: Odbor kultury, památkové péče a cestovního ruchu Krajského úřadu Kraje Vysočina ve spolupráci s Regionálním pracovištěm

- Spolupracovat na realizaci projektů v rámci programu přeshraniční spolupráce Interreg V-A Rakousko-Česká republika v souladu s Dohodou o spolupráci mezi spolkovou zemí Dolní Rakousko a Kraji Jihočeský, Jihomoravský a Krajem Vysočina (I-CULT: Mezinárodní kulturní platforma, Lidová kultura / Volkskultur AT-CZ)

Odpovědnost: Regionální pracoviště ve spolupráci s odbornými pracovníky příspěvkových organizací zřízených Krajem Vysočina na úseku kultury; Odbor kultury, památkové péče a cestovního ruchu Krajského úřadu Kraje Vysočina

7 Finanční zdroje

Financování oblasti tradiční lidové kultury na území kraje je založeno na vícezdrojovém financování. Základem jsou veřejné zdroje, neinvestiční i investiční dotace obcí, kraje, státu a prostředky fyzických a právnických osob. Jiné zdroje tvoří jen velmi nízký podíl.

Kraj Vysočina jako zřizovatel čtyř muzeí podporuje každoročně vybrané činnosti týkající se tradiční lidové kultury finanční částkou zahrnutou ve schváleném příspěvku na provoz organizací. Tyto organizace se v rámci své činnosti zaměřují na dokumentaci prvků TLK, na systematické výzkumy v regionu, na rozšiřování sbírkových fondů akvizicemi etnografické povahy, příp. na budování databází fondů muzeí a jejich postupné zpřístupňování veřejnosti.

Podpora subjektů a spolků zaměřených na oblast tradiční lidové kultury v Kraji Vysočina probíhá zejména prostřednictvím dotačních programů Kraje Vysočina:

grantové programy Fondu Vysočiny⁶

Regionální kultura

Cílem je vytvořit podmínky pro podporu a zachování kulturních akcí v rámci neprofesionálního umění, které rozvíjejí kulturní život a podporují občanskou soudržnost a podpořit vznik nových kulturních akcí navazujících na tradice kraje.

Účelem poskytovaných finančních prostředků je zajistit spolufinancování kulturních akcí v rámci neprofesionálního umění se zaměřením na tradiční českou hudebnost, slovesné obory a divadelní tvořivost, výtvarnou, fotografickou a filmovou tvorbu, taneční umění a další estetické aktivity.

Edice Vysočiny

Cílem je vytvořit podmínky pro podporu ediční činnosti ve vazbě na péči o nehmotné kulturní dědictví, o identitu a paměť občanského společenství připomenutím významných osobností a událostí kulturního života Kraje Vysočina.

Účelem poskytovaných finančních prostředků je zajistit spolufinancování edičních počinů odborné a populárně-naučné povahy o významných osobnostech, historických událostech a kulturním dědictví Kraje Vysočina zaměřených na popularizaci a širší poznání kulturních tradic. Finanční podpora je určena pro vydání tištěných publikací s širším společenským přínosem v regionu a na vydání významných publikací s prokazatelným a nezastupitelným významem pro Kraj Vysočina.

Klenotnice Vysočiny

Cílem je vytvořit podmínky pro podporu kvalitnější péče o shromážděné hmotné kulturní dědictví, které představuje významné svědectví o vývoji společnosti a o identitě a paměti občanského společenství. Nově vytvořené podmínky zlepšují celkovou prezentaci značného kulturního bohatství kraje v širokém regionálním i nadregionálním kontextu.

Účelem poskytovaných finančních prostředků je zajistit spolufinancování prezentace kulturního a historického dědictví, včetně péče o sbírkové předměty

Další podpora prostřednictvím specifických dotačních titulů zaměřených na aktivity neprofesionálního umění (podpora pro pořadatele krajských a národních postupových přehlídek) a grantových programů vyhledávaných v gesci odboru kultury, památkové péče a cestovního ruchu, odboru školství, mládeže a sportu, odboru regionálního rozvoje ad.

Podrobné informace jsou uvedeny na <http://extranet.kr-vysocina.cz/edotace/>

⁶ Fond Vysočiny byl zřízen usnesením zastupitelstva kraje v roce 2002 a představuje nástroj k realizaci regionální politiky v rámci schváleného Programu rozvoje Kraje Vysočina. Fond soustřeďuje část rozvojových prostředků, které Kraj Vysočina poskytuje různým subjektům na základě pravidel a v souladu se schválenými prioritami.

vybrané dotační tituly Ministerstva kultury:

- *Podpora tradiční lidové kultury (kategorie A, B)*
Kategorie A: výběrové řízení pro subjekty, jejichž projekty plní úkoly vycházející z celostátních koncepcí účinnější péče o tradiční lidovou kulturu (projekty mohou být zaměřeny na dokumentaci, identifikaci a prezentaci projevů tradiční lidové kultury, zpravodajskou a sběratelskou činnost, zpracování záznamů, výzkumnou činnost (nejedná se o podporu projektů ve smyslu zákona č. 130/2002 Sb., o podpoře výzkumu a vývoje z veřejných prostředků a o změně některých souvisejících zákonů, ve znění pozdějších předpisů), shromažďování dokladů o projevech tradiční lidové kultury pro databáze, dokumentaci a záznamy tradičních technologií, popularizaci a prezentaci shromážděných dokladů, výstavní činnost, předvádění technologií lidových řemesel, podporu výjimečných edičních počinů)
Kategorie B: výběrové řízení pro regionální odborná pracoviště pro péči o tradiční lidovou kulturu, pověřená krajskými úřady na základě usnesení vlády č. 571/2003, Nositele tradice lidových řemesel a pro předkladatele projektů zaměřených na podporu a uchování statků zapsaných do Seznamu nemateriálních statků tradiční lidové kultury ČR
 - *Podpora regionálních kulturních tradic*
 - *Podpora neprofesionálních uměleckých aktivit*
 - *Podpora zahraničních kontaktů v oblasti neprofesionálních uměleckých aktivit*
 - *Program poskytování příspěvků na tvůrčí nebo studijní účely v oblasti neprofesionálního umění a tradiční lidové kultury*
- ad.

finanční zdroje EU:

- *Program přeshraniční spolupráce Interreg V-A Rakousko - Česká republika*
 - *Integrovaný regionální operační program*
- ad.

8 Vazba na koncepční, strategické a programové materiály Kraje Vysočina

- **Program rozvoje Kraje Vysočina**

Program rozvoje Kraje Vysočina představuje základní dokument regionálního rozvoje na úrovni vyššího územně samosprávného celku

Prioritní oblast 5: Atraktivní kulturní a historické dědictví a cestovní ruch

opatření 5.3 Ochrana a zachování kulturních památek jako hmotného kulturního dědictví kraje

opatření 5.4 Rozvoj kultury a kulturní infrastruktury

- **Související oborové koncepce**

Koncepce podpory státní památkové péče v Kraji Vysočina na období 2018-2023

Strategie rozvoje cestovního ruchu v Kraji Vysočina na období 2017-2025

9 Odkaz na vybrané dotčené instituce a dokumenty

- Ministerstvo kultury ČR, www.mkcr.cz
- Národní ústav lidové kultury, <http://www.nulk.cz>
- Webový portál www.lidovakultura.cz

- Muzeum Vysočiny Třebíč, příspěvková organizace - Regionální pracoviště tradiční lidové kultury v Kraji Vysočina, www.muzeumtr.cz
- Webový portál Muzea a galerie na Vysočině on-line <https://www.mgvysociny.cz/>
- Webový portál Kulturní a přírodní dědictví Vysočiny <http://www.dedictvivysociny.cz/kultura/>
- Koncepce účinnější péče o tradiční lidovou kulturu v České republice (na léta 2003–2010), schválená usnesením vlády České republiky č. 571 ze dne 11. června 2003
- Koncepce účinnější péče o tradiční lidovou kulturu v České republice na léta 2011 až 2015, schválená usnesením vlády České republiky č. 11 ze dne 5. ledna 2011
- Koncepce účinnější péče o tradiční lidovou kulturu v České republice na léta 2016 – 2020, schválená usnesením vlády České republiky č. 10 ze dne 13. ledna 2016
- Koncepce podpory státní památkové péče v Kraji Vysočina na období 2018–2023, schválená usnesením Zastupitelstva Kraje Vysočina č.0624/05/2018/ZK
- Pravidla Rady Kraje Vysočina pro vedení Seznamu nemateriálních statků tradiční lidové kultury Kraje Vysočina, schválená usnesením č. 2089/38/2013/RK dne 26. 11. 2013
- Zásady Zastupitelstva Kraje Vysočina pro udělení titulu „Mistr tradiční rukodělné výroby Kraje Vysočina“ ze dne 28. 3. 2017 č.05/17, schválené usnesením č. 0126/02/2017/ZK
- Úmluva o zachování nemateriálního kulturního dědictví, Paříž, 2003
- Úmluva o ochraně světového kulturního a přírodního dědictví, Paříž, 1972
- Státní kulturní politika na léta 2015–2020 (s výhledem do roku 2025), kterou vláda České republiky vzala na vědomí usnesením č. 266 ze dne 15. dubna 2015
- Vzorová náplň činnosti regionálního odborného pracoviště pro péči o tradiční lidovou kulturu dle doporučení Ministerstva kultury ČR (č.j. MK 46546/2016 ORNK ze dne 14. 7. 2016)
- Program rozvoje Kraje Vysočina, <https://www.kr-vysocina.cz/program-rozvoje-kraje-vysocina/ds-300352>

10 Nároky na rozpočet Kraje Vysočina

- **Výdaje na provoz a činnost Regionálního pracoviště tradiční lidové kultury při Muzeu Vysočiny Třebíč, příspěvkové organizaci**
bude financováno v rámci schváleného rozpočtu Kraje Vysočina - příspěvek na provoz Muzea Vysočiny Třebíč, příspěvkové organizace
- **Výdaje na muzejní činnosti v oblasti etnografie ve sbírkotvorných organizacích zřízených Krajem Vysočina**
bude financováno v rámci schváleného rozpočtu Kraje Vysočina - příspěvky na provoz příspěvkových organizací zřízených Krajem Vysočina na úseku kultury, mimořádné investiční příspěvky na akvizice
- **Výdaje spojené s každoročním předáváním ocenění v oblasti tradiční lidové kultury udělované Krajem Vysočina**
bude financováno dle schváleného rozpočtu Kraje Vysočina, kapitola Kultura
- **Výdaje na podporu akcí a aktivit tradiční lidové kultury v Kraji Vysočina**
bude financováno dle schváleného rozpočtu Kraje Vysočina a Fondu Vysočiny

Další předpokládané výdaje:

- Výdaje spojené s realizací projektu I-CULT: Mezinárodní kulturní platforma
- Výdaje spojené s realizací projektu Lidová kultura / Volkskultur AT-CZ a navazujících činností Centra tradiční lidové kultury v Kraji Vysočina při Muzeu Vysočiny Třebíč, příspěvkové organizaci

11 Stav péče o tradiční lidovou kulturu po naplnění cílů koncepce

- Zkvalitnění podmínek pro uchování a ochranu prvků tradiční lidové kultury
- Koordinovaná péče o tradiční lidovou kulturu na území Kraje Vysočina
- Stabilizace a zkvalitnění podmínek pro činnost etnografů
- Zpracovaná podrobná dokumentace vybraných významných regionálních jevů a jejich postupné zařazení do Seznamu nemateriálních statků tradiční lidové kultury Kraje Vysočina, příp. jejich nominace a zařazení na Seznam nemateriálních statků tradiční lidové kultury České republiky
- Zpracovaná dokumentace vybraných tradičních lidových řemesel na území kraje, zejména řemesel ohrožených zánikem
- Využívání poznatků o tradiční lidové kultuře pro výchovné a vzdělávací účely
- Vzestup zájmu o oblast tradiční lidové kultury mezi širokou veřejností, mezigenerační předávání poznatků, hodnot, aktivní zapojení mladších generací do jednotlivých složek tradiční lidové kultury
- Dostupnost informací o tradiční lidové kultuře široké veřejnosti za využití soudobých technologií, popularizace vybraných složek tradiční lidové kultury vhodnou formou
- Stabilizace podmínek pro rozvoj péče o tradiční lidovou kulturu na území kraje
- Transfer a začlenění významu zachování, ochrany a péče o tradiční lidovou kulturu do strategických dokumentů kraje

12 Závěr

Koncepce péče o tradiční lidovou kulturu v Kraji Vysočina na období 2018–2021 je v pořadí druhým samostatným koncepčním dokumentem zpracovaným pro oblast tradiční lidové kultury v Kraji Vysočina. Navazuje na dokument Koncepce péče o tradiční lidovou kulturu v Kraji Vysočina na období 2015-2017 schválený Radou Kraje Vysočina dne 17. 12. 2014 usnesením č. 2349/38/2014/RK.

Záměrem předloženého dokumentu je pokračovat v přijatých opatřeních vycházejících z prvního koncepčního dokumentu, navázat na dosavadní výstupy, přijmout a zpracovat doporučení vyplývající z Koncepce účinnější péče o tradiční lidovou kulturu v České republice na léta 2016-2020.

Cílem je pokračovat v systematické identifikaci a dokumentaci dosud živých, zaznamenaných, revitalizovaných a ohrožených projevů tradiční lidové kultury, v účinné a koordinované péči a ochraně tradiční lidové kultury na území Kraje Vysočina.

Důraz je kladen na udržování a mezigenerační předávání kulturních hodnot, společenských zvyklostí a tradic, na zvýšení povědomí o významu a hodnotách nemateriálního kulturního dědictví mezi širokou veřejností.

Koncepce péče o tradiční lidovou kulturu v Kraji Vysočina na období 2018–2021 byla zpracována Odborem kultury, památkové péče a cestovního ruchu Krajského úřadu Kraje Vysočina ve spolupráci s Regionálním pracovištěm tradiční lidové kultury při Muzeu Vysočiny Třebíč, příspěvkové organizaci, v souladu s Koncepcí účinnější péče o tradiční lidovou kulturu v České republice na léta 2016-2020 a s Programem rozvoje Kraje Vysočina. Stanovené cíle a úkoly vycházejí ze záměrů a specifických potřeb kraje.

Příloha č. 1

Vzorová náplň činnosti regionálního odborného pracoviště pro péči o tradiční lidovou kulturu

Čj. MK 46546 / 2016 ORNK ze dne 14. července 2016

Regionální odborná pracoviště pro péči o tradiční lidovou kulturu (dále jen „regionální odborná pracoviště“) byla vytvořena krajskými úřady a Magistrátem hl. m. Prahy na základě usnesení vlády č. 571/2003 ke Konceptci účinnější péče o tradiční lidovou kulturu, a to při těchto pracovištích:

- Muzeum hl. m. Prahy (Hlavní město Praha)
- Regionální muzeum v Kolíně (Středočeský kraj)
- Jihočeské muzeum v Českých Budějovicích (Jihočeský kraj)
- Vlastivědné muzeum Dr. Hostaše v Klatovech (Plzeňský kraj)
- Muzeum Cheb, p. o. Karlovarského kraje (Karlovarský kraj)
- Regionální muzeum v Teplicích (Ústecký kraj)
- Muzeum Českého ráje Turnov (Liberecký kraj)
- Muzeum východních Čech v Hradci Králové (Královéhradecký kraj)
- Národní památkový ústav, ÚPS na Sychrově - *detašované pracoviště Správa souboru lidových staveb Vysočina se sídlem v Hlinsku* (Pardubický kraj – po domluvě s generálním ředitelstvím NPÚ)
- Muzeum Vysočiny Třebíč, příspěvková organizace (Kraj Vysočina)
- Masarykovo muzeum v Hodoníně (Jihomoravský kraj)
- Slovácké muzeum v Uherském Hradišti (Zlínský kraj)
- Vlastivědné muzeum v Olomouci (Olomoucký kraj)
- Muzeum Těšínska a Muzeum Novojičínska (Moravskoslezský kraj)

Takto vytvořená celorepubliková síť odborných institucí se stala základem odborné péče o tradiční lidovou kulturu v ČR. Ministerstvo kultury ve spolupráci s těmito pracovišti každých 5 let připravuje aktualizaci vládní oborové Koncepce účinnější péče o tradiční lidovou kulturu v ČR, která v souladu s aktuální Státní kulturní politikou konkretizuje a rozpracovává úkoly na dané období, a to zejména v oblasti identifikace, dokumentace a prezentace tradiční lidové kultury.

Rolí národního odborného pracoviště byl pověřen Národní ústav lidové kultury (dále jen NÚLK). NÚLK vykonává zejména informační, vzdělávací a metodologické služby pro dokumentaci tradiční lidové kultury a pro péči o ni, pro pořádání specializovaných školení pro dobrovolné i profesionální pracovníky v tomto oboru, zejména ve vztahu k regionálním odborným pracovištím, která vykonávají obdobné služby v regionech.

Ministerstvo kultury vytvořilo v rámci svého výběrového dotačního řízení na podporu tradiční lidové kultury speciální kategorii, určenou přednostně pro financování projektů regionálních odborných pracovišť.

Hlavním garantem naplňování koncepce je Ministerstvo kultury, přitom se však neobejde bez spolupráce krajů, jakožto zřizovatelů krajských muzeí, při kterých byla zřízena regionální odborná pracoviště, a muzeí dalších, které s regionálními odbornými pracovišti na plnění koncepce spolupracují.

S přihlédnutím k regionálním specifikám se regionální odborná pracoviště zabývají zejména těmito činnostmi:

- informační, školicí a metodická činnost pro ostatní odborná pracoviště (zejména muzea) a spolupracující neziskové organizace v kraji v otázkách péče o tradiční lidovou kulturu,
- dokumentace tradiční lidové kultury a koordinace jejího provádění na území celého kraje,
- spolupráce při identifikaci a zpracování záznamů o projevech tradiční lidové kultury, shromažďování dokladů o mimořádně hodnotných a jedinečných projevech tradiční lidové kultury v kraji,
- shromažďování a zpracovávání informací o úspěšných postupech v uchovávání, prezentaci a předávání projevů tradiční lidové kultury; prezentace těchto postupů,
- spolupráce s dobrovolnými dokumentátory (zpravodaji), poskytování metodické pomoci,
- organizace specializovaných školení pro dobrovolné dokumentátory (zpravodaje), profesionální pracovníky v oblasti dokumentace TLK, správy sbírek apod.,
- vytváření a aktualizace vlastních specializovaných databází,
- aktivní spolupráce s NÚLK na vytváření databází na celostátní úrovni (zejména v rámci www.lidovakultura.cz a www.lidovaremesla.cz)
- poskytování metodické pomoci krajské samosprávě a samosprávám obcí v rámci kraje v otázkách péče o tradiční lidovou kulturu,
- zpracování nominací prvků k zápisu do krajského soupisu nemateriálního kulturního dědictví a do Seznamu nemateriálních statků tradiční lidové kultury ČR,
- zpracování nominací na udělení titulu Nositel tradice lidových řemesel a na udělení krajských ocenění pro řemeslníky
- poskytování informací veřejnosti,
- popularizace a prezentace projevů tradiční lidové kultury formou výstav a publikací, popř. spolupráce na tomto úkolu s dalšími institucemi v kraji,
- spolupráce s NÚLK v záležitostech péče o tradiční lidovou kulturu,
- sdílení zkušeností v oblasti péče o tradiční lidovou kulturu s ostatními regionálními odbornými pracovišti, NÚLK a Ministerstvem kultury v rámci společných pravidelných porad
- spolupráce s Etnografickou komisí Asociace muzeí a galerií ČR, popř. dalšími nestátními institucemi působícími v tomto oboru,
- zpracování a předkládání vlastních projektů v oblasti péče o tradiční lidovou kulturu do výběrových dotačních řízení Ministerstva kultury, popř. dalších grantových programů,
- spolupráce se studenty při výběru námětů a zpracování seminárních, bakalářských a diplomových prací v oblasti péče o TLK.

PhDr. Zuzana Malcová, v.r.
ředitelka odboru regionální
a národnostní kultury